

KORRUPSJON:

Tvilsom ære for Bangladesh

Norges hovedsamarbeidsland Bangladesh troner på toppen sammen med Nigeria og Haiti på listen over land med mest korrupsjon, viser en årlig ranking foretatt av Transparency International. Korrupsjonsproblemet er en av grunnene til at Norge nå kutter i bistanden til statsminister **Khaleda Zia** (bildet) og hennes regjering.

Side 7

DEBATT:

Bør Bistands-aktuelt overleve?

Debatt – Side 2

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 8 · 2003

Innsyn gir mindre juks

I Uganda ble det opprør da avisene avslørte at bare 13 prosent av bevilgningene til grunnskolen nådde fram. I dag når 80 prosent fram, og skolens budsjett er slått opp på klasseromsdøra.

Side 17

Intervju med FN-topp Malloch-Brown

Side 10

Mot fred i Sudan?

Side 14 og 15

Mbeki må si ja til aids-piller

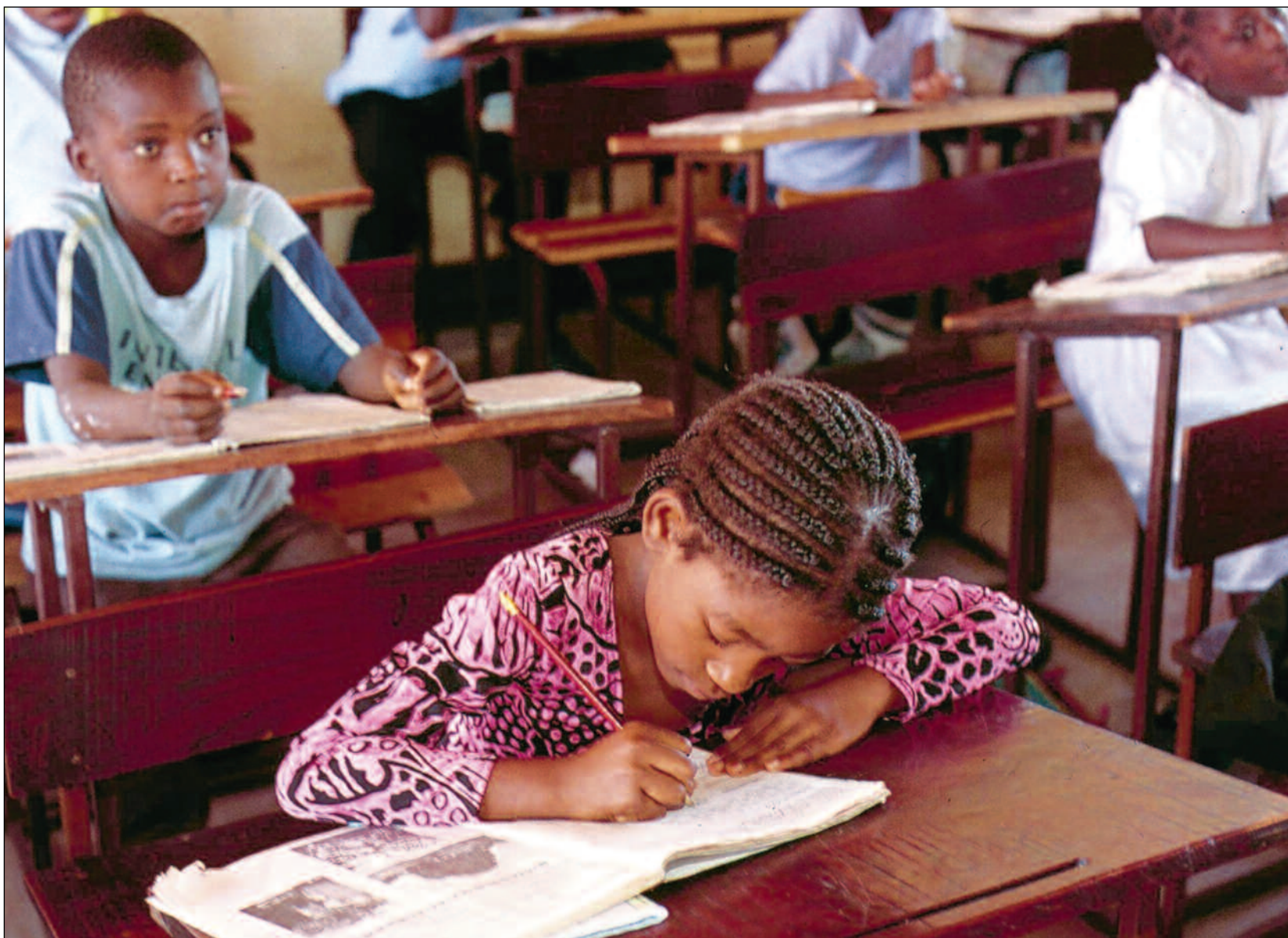
Side 16

Ekteskap koster jenter dyrt

Side 8

Fri oss fra batikkelhelvetet!

Side 24

Grunnutdanning for jenter vil ha topp prioritet for norsk bistand de kommende årene.

FOTO: RUI ASSUBUJI

Gir mest i verden

Tilbake på førsteplass – ingen gir mer i bistand enn Norge

■ En økning på drøye 630 millioner kroner i det norske statsbudsjettforslaget for neste år, bidrar til at Norge neste år igjen vil innta første plass på «giver-topp». Ingen andre land gir en høyere andel av sin brutto nasjonalinntekt i bistand. Danmark, som har ligget foran Norge de siste årene, har redusert sitt budsjett under den sittende regjeringen.

■ Å gi én krone i bistand for hver hundrelapp vi tjener her i landet er

målet regjeringen har forpliktet seg på – og som er nedfelt i Sem-erklæringen. I år gir vi 93 øre og neste år er forslaget 94 øre.

■ Utdanning, aidsbekjempelse og nødhjelp er blant budsjettvinnerne i budsjettforslaget. 200 millioner kroner ekstra til utdanning vil blant annet bidra til at jenter i utviklingsland skal få bedre grunnutdanning.

sier utviklingsminister **Hilde Frafjord Johnson** (bildet) til Bistandsaktuelt.

■ Kirkens Nødhjelp og Redd Barna synes opptrappingen til 1 prosent av nasjonalinntekten går for sakte. – Målet står fast, vi skal jobbe for å nå det, men fagministre kan ikke gi garantier, sier utviklingsminister **Hilde Frafjord Johnson** (bildet) til Bistandsaktuelt.

Side 4-6

Vi trenger Bistandsaktuelt!

AV RUTH HAUG, NORAGRIC
OG BJØRN K. WOLD, SSB

DEBATT

TIL TROSS FOR en del hederlige unntak så er bistandsdebatten i dagsavisene ofte preget av enten solskinnshistorier, katastrofeartikler eller ensidig kritikk. Det siste året har vi også sett folk etterlyse en saklig debatt som kan bringe norsk bistandspolitikk framover og vi har da også selv forsøkt å bidra, men da er vi avhengige av aktuelle vinklinger. Heldigvis har vi allerede et forum for en slik debatt – Bistandsaktuelt, rettet nettopp mot folk med arbeid og interesse for bistand.

Bistandsaktuelt har faktisk klart det kunststykke å få fram informasjon fra både nord og sør – og til og med ofte fra sør – samtidig som de holder åpent for en kritisk debatt. Dette gjør de uten å falle i noen av grøftene, de er ikke servile klakører for norsk bistandsadministrasjon, men de har åpenbart også klart å kreve at krass kritikk må være velbegrunnet og dokumentert. Etter vår mening kunne de nok gått enda lenger i å få fram gode diskusjoner om hete spørsmål slik som rundt WTO-forhandlingene i Cancun, men de er som sagt godt igang.

NÅ ER VI ALVORLIG REDD for å miste dette forumet. I forrige utgave av fagbladet leser vi at regjeringens reform av bistandsforvaltningen kan føre til at Bistandsaktuelt blir nedlagt eller omgjort til et meldingsblad for informasjon om bistand. En ting er krav om reform i bistandsforvaltningen, men vi skjønner ikke hvorfor Bistandsaktuelt skal «slås ut med badevannet»?

Bistandsaktuelt er som sagt et spennende debattforum for bistandsinteresserte som samtidig bidrar med informasjon og kunnskap, ja faktisk det eneste som favner tvers over alle aktører, fra offentlige etater til frivillige organisasjoner, fra forskningsmiljøer til mer handlingsrettede organisasjoner og som sagt fra både nord og sør. Vi har vært ganske imponert over NORAD som har gitt Bistandsaktuelt såpass mye frihet. Samtidig har vi tenkt at pressfrihet hjemme jo er i samsvar med

ÅRETS SJU FØRSTE NUMMER AV BISTANDSAKTUELT

debatt

det Norge proklamerer ute når det gjelder viktigheten av en fri presse og medias rolle i demokratiutvikling og et bedre og mer åpent styresett.

VI HAR VANSKELIG for å forstå hvordan et ønske om en mer aktiv debatt om bistandsspørsmål kan forenes med et forslag om å bytte ut Bistandsaktuels uavhengige og spennende journalistiske profil med en ren informasjonsprofil i meldingsform. I så fall oppfordrer vi departementet til å kalle en spade en spade. Hvis man fortsatt ønsker å fremme en aktiv bistandsdebatt må Bistandsaktuelt sikres de samme ressursene og den samme frie journalistiske profilen som i dag enten under NORAD eller som en uavhengig stiftelse. Skal man legge ned Bistandsaktuelt i da-

gens form så får man innrømme at departementet ikke er villig til å prioritere en offentlig debatt om bistandsspørsmål. Men da må man selvsagt være forberedt på å stå imot en kritikk av en slik prioritering. Vi tror vi har mange flere enn leserne av dagens opplag på 13 000 eksemplarer med oss når vi ikke kan forstå hvordan en slik nedprioritering av den offentlige debatten om bistandsspørsmål kan forsvares.

Ruth Haug er direktør ved Noragric.

Bjørn K. Wold er forsker ved Statistisk sentralbyrå.

Ikke legg ned Bistandsaktuelt

AV ØYVIND DAHL, KJETIL AANO
OG NILS-TORE ANDERSEN

BISTANDSAKTUELT HAR opparbeidet seg en posisjon som et aktuelt fagblad for alle som jobber innenfor bistandsbransjen. I bladet finner vi analytiske reportasjer fra utviklingsland, presentasjoner av nye rapporter fra norske og internasjonale bistandsmiljøer, debatt om bistands- og utviklingsspørsmål og informasjon om aktuelle utviklingstrekk. Kort sagt: dette er stoff som interesserer hele bransjen, både offentlig bistandsforvaltning, akademiske miljøer og frivillige organisasjoner.

Noe av det som gjør bladet lesverdilig for oss som aktører innenfor frivillige organisasjoner, er at redaksjonen også driver en viss kritisk journalistikk. Både nasjonale og internasjonale bistandspolitiske og bistandsfaglige spørsmål settes under lupen og kan skape debatt som kan bidra til nytenkning og motforestillinger. Vi har ikke tilsvarende fora for denne typen faglige drøftelser her i Norge.

I FORBINDELSE MED omorganiseringen av NORAD og UD står bladet i fare for å forsvinne i sin nåværende form. (Bistandsaktuelt 7/2003, s. 7. «Bistandsaktuets framtid er uvis».) Dersom bladet omgjøres til utelukkende å være et meldingsblad for informasjon om bistand fra direktorat og departement, har vi mistet mye av spensten i den løpende bistandsdebatt som kan danne grunnlaget for kvalifiserte meninger i et demokrati. Vi må kunne tåle at ulike syn brytes, at offentlige ordninger kritiseres og at frivillige organisasjoner settes under søkelyset. Utviklingsministeren har i flere sammenheng-

er uttalt at frivillige organisasjoner og massemedier må oppfordres til å være «vaktbikkjer» overfor offentlige ordninger. Det gjelder vel ikke bare i Afrika og Asia? At det er et departementalt behov for interne meldinger, er selvsagt. Men det må kunne dekkes på annen måte. Vi som arbeider med bistand trenger et kritisk fagblad med både nyheter og debatt, og Bistandsaktuelt har i så måte vært nyttig. Enten må bladet fortsatt utgis av NORAD, for å ha litt større distanse til den politiske ledelse i departementet, eller så må en finne en løsning med en ekstern utgiver, for eksempel et forlag.

UANSETT VALG av utgivermodell: Ikke legg ned Bistandsaktuelt! Vi trenger et fagblad som kan gi informasjon, skape interesse, stimulere til debatt og vekke engasjement for bistands- og utviklingsspørsmål på en seriøs måte.

Øyvind Dahl (øverst) er generalsekretær i Norsk Misjons Bistandsnemnd, Nils-Tore Andersen er generalsekretær i Misjonsalliansen, Kjetil Aano er generalsekretær i Det norske Misjonsselskap.

bistands
aktuelt

Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 8/03 – 6. årgang

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør:
Astrid Versto

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Journalister:
Liv Røhnebæk Bjergene
(perm.)

Silje Berggrav
silbergg@frisurf.no
Gunnar Kopperud
lyngordon@c2i.net
Camilla Solheim
casol@start.no
Erik Landet
ela@norad.no

Redaksjonsråd:
Øyvind Dahl
Per Schreiner
Tori Tveit
Mariken Vaa

Internett:
www.norad.no/bistandsaktuelt
www.bistandsaktuelt.com

Postadresse:
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 20 40 – 22 24 05 41

E-post redaksjon:
gz@norad.no

Telefon annonser:
22 24 20 40 – 22 24 20 41

E-post annonser:
gz@norad.no

Fax:
22 24 20 66

Design / produksjon:
Odyssé reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #9516

Trykk:
Dagblad-Trykk AS

Abonnement:
Bistandsaktuelt, NORAD,
boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 71.
Fax: 22 24 20 66.
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes
via internett:

www.bistandsaktuelt.com

Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt

uttrykker ikke nødvendigvis

et offisielt syn.

Utgiver:
NORAD
DIREKTORATET FOR
UTVIKLINGSSAMARBEID
NORWEGIAN AGENCY FOR
DEVELOPMENT COOPERATION

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Mandag 20. oktober 2003

Opplag – denne utgave:
13 000 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Personally,
I don't know anybody
who has died of AIDS.»

Sør-Afrikas president Thabo Mbeki
til Washington Post
25. sep. 2003

Prøv et søk i vårt
internett-arkiv.
Her finner du ca. 2000
artikler om bistands-
og utviklingsspørsmål.
www.bistandsaktuelt.com

Utdanning for alle?

LEIAR NORADs fattigdomskonferanse hadde i år Tusenårsåret om å gje alle barn grunnutdanning innan 2015 som hovudtema. Også TV-aksjonen sist helg hadde utdanning for alle som tema. Og utdanning er eit høgt prioritert område i statsbudsjettforslaget til regjeringa. Alle synest å vera einige om at «utdanning for alle» er jobb nummer 1.

Den offisielle norske politikken for utdanning i utviklingssamarbeidet legg vekt på at utdanning er ein rett – for alle. Også funksjonshemma, etniske minoritetar og andre svake grupper. Det er ikkje vanskeleg å seia seg einig i dei intensjonane. Likevel kjem ein raskt bort i dilemma når gode intensjonar møter røyndomen. Ein røyndom der svært mange land ikkje har nok pengar, utdanna lærarar og tilfredsstillande infrastruktur. Det må gjerast prioriteringar. Og då er spørsmålet: Kven skal prioritere?

Vestlege land har også hatt ein lang veg å gå i arbeidet for å skaffe ulike målgrupper eit fullverdig utdanningstilbod. Norsk skulehistorie viser at me har prioritert ulike formål til ulike tider fordi me ikkje har hatt råd til å dekkje alle behov samtidig.

Kan me krevje at samarbeidsland prioriterer svake og marginaliserte grupper samstundes som presset på avgrensa ressursar er stort for å få alle dei andre barna inn i skulen?

NORADs oppgåve er å reise eit inkluderande perspektiv i dialogen med mottakarane, støtte arbeidet med å styrke svake gruppers tilgang til relevant skulegang og deira mogelegheiter til å fremje sine krav. Nokre få land, slik som Zambia, har reservert seg frå utdanningsparagrafen i Menneskerettskonvensjonen for økonomiske, sosiale og kulturelle rettar som mellom anna slår fast prinsippet om at gratis utdanning er ein rett.

Dette har dei gjort fordi dei meiner økonomien i landet tilseier at «dette prinsippet ikkje kan garanterast no». Zambia, som mange andre fattige land, har no fjerna elevbetalinga i grunnskulen. Men reservasjonen er framleis like aktuell. Har landet råd til dette? Og neste spørsmål blir: Har landet råd til å sikre alle barn gratis grunnutdanning og kan Noreg som gjevar – med vår rettighetsbaserte utdanningsstrategi – krevje dette?

Sjølv om ikkje alle tiltak for å nå utsette grupper er like kostnadsnevnde, er det mottakarlanda som til sjuande og sist må avgjera korleis dei vil prioritere ressursane.

AVe

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskriptar.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artiklar ikkje komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikkje.

– Lite positivt har skjedd for kvinners seksuelle helse siden Kairo. Fortsatt dør en halv million kvinner hvert år av fødselsrelaterte skader, sier den katolske kvinneaktivisten Frances Kissling.

FOTO: BIRGITTE AASEN

Taler Roma midt imot

rett på sak

HVEM:
Frances Kissling.

HVA:
President for organisasjonen Catholics for a Free Choice.

HVORFOR:
Deltok nylig på et Fokus-seminar om seksuell helse. Mener kvinners rettigheter til abort og prevensjon er truet av den katolske kirke både i Europa og utviklingsland.

Kampen for kvinners råderett over egen kropp har stått stille de siste ti årene, mener Frances Kissling. Den katolske kvinneaktivisten vil frelse verden med kondomer, seksualopplysning og fri abort.

• **SILJE BERGGRAV**

– Når Vatikanets FN-ambassadør presterer å si at kondomer fører til aids, sier det seg selv at verden ikke har kommet særlig langt.

Frances Kissling snakker engasjert og med autoritet. Den lille damen som har fått biskoper over hele verden til å skjelve i kardinalkappene, er selv troende katolikk, amerikaner, feminist og leder for pro-abort-organisasjonen Catholics for a Free Choice.

Selvmotsigende?

– Ikke i det hele tatt. Kjernen i katolisismen er at vi har fritt valg. Ifølge den katolske lære har vi frihet til å følge vår egen samvittighet. Det gjelder i abortspørsmålet som i alle andre områder av livet. Faktum er at de fleste katolikker er enig med oss i synet på fri abort, det har vi statistikk på, sier hun.

Kaldsvetter? Bistandsaktuelt treffer Kissling under hennes Oslo-besøk i forbindelse med et Fokus-seminar om kvinners rett til seksuell helse, hvor hun holdt et fengende foredrag uten manus og forberedelser, «inspirert av øyeblikket».

– Jeg er en god taler, fastslår hun så beskjedent det er mulig for en amerikaner.

Det er sagt om Frances Kissling at når hun går på talerstolen, kaldsvetter Paven. I mer enn 25 år har Frances Kissling gått i bresjen for kvinners råderett over egen kropp. På 1970-tallet ledet hun en av de første amerikanske familieplanleggingsklinikker som ga kvinner tilgang til abort. På 1980-tallet ble hun direktør for den kontroversielle, men respekterte lobbyorganisasjonen Catholics for a Free Choice, som yter bistand til kvinneorganisasjoner i en rekke utviklingsland. I dag regnes Kissling som en av de mest anerkjente ak-

tørene i den internasjonale bevegelsen for seksuell helse og kvinners rettigheter i religiøse samfunn.

Lite nytt siden Kairo. Et av hovedpoengene i innlegget under Fokus-seminaret var at vi lever i en ekstremt konservativ tid, der religiøse krefter, med den katolske kirke i spissen, gjør sitt beste for å innskrenke kvinners rettigheter til abort, prevensjonsmetoder og familieplanlegging.

Kissling viste til FN's konferanse om befolkning og utvikling i Kairo i 1994, som satte fokus på kvinners reproduktive helse ikke bare som et mål, men en forutsetning for utvikling.

– Lite positivt har skjedd for kvinners seksuelle helse siden Kairo. Fortsatt dør en halv million kvinner hvert år av fødselsrelaterte skader. De føder for unge, for ofte, er for syke, dør under fødsel, under spontanaborter og ulovlige aborter. Samtidig som det vies enormt mye oppmerksomhet og medlidenhet til disse kvinnene, har ikke tallet på slike dødsfall gått ned, påpeker hun.

Ingen diplomat. I en tid hvor man i Vesten kappes om å bruke merkelappen fundamentalisme om islam, snakker Kissling høyt og provoserende om de fundamentalistiske kristne.

– Når biskoper i Kenya brenner kondomer offentlig, er det fundamentalisme. Når katolske prester i Latin-Amerika og Asia oppsøker helseministerier og truer med å stenge sine egne helseklinikker hvis tilbudet om lovlig abort opprettholdes, da er det fundamentalisme. Mange blir veldig sinte på meg fordi jeg bruker sterke ord, og jeg hører ofte «Fy, hvordan kan du si sånt om Paven?» Men jeg tror at ved å provosere, får jeg folk til å tenke. Jeg konfronterer folk med en del ting som de helst ikke vil bli konfrontert med. Jesus kom jo selv med en rekke provoserende uttalelser. Han var ingen stor diplomat, han heller.

”
Faktum er at de fleste katolikker er enig med oss i synet på fri abort.

630 mill. friske kroner

Bistandsbudsjettet for 2004 vil passere 15 milliarder kroner

Drøyt 630 millioner «friske» nye kroner og en ramme på 15 milliarder kroner totalt. Det er hovedtallene for regjeringens forslag til bistandsbudsjett for 2004. Mer penger til utdanning, aidsbekjempelse og miljø er de hyggeligste meldingene.

• GUNNAR ZACHRISEN

BUDSJETT

Med sitt nye bistandsbudsjett er regjeringen ett skritt nærmere å realisere sitt mål om å yte én krone i bistand av hver hundrelapp vi tjener her i landet – et mål som ble nedfelt i Sem-erklæringen. Økningen i år på 633 millioner kroner utgjør likevel bare én økning fra 0,93 til 0,94 prosent av brutto nasjonalinntekt. Dermed blir det et svært stort jafs å måtte ta igjen for regjeringen neste år om målet om 1 prosent av nasjonalinntekten skal realiseres fullt ut i 2005.

Økt satsing på utdanning er den saken utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson flagger høyest i årets budsjettforslag. Hele 200 millioner kroner ekstra bevilges på denne posten – i hovedsak for å bidra til økt internasjonal satsing på grunnutdanning – i tråd med FNs tusenårs-mål.

«Ingen investeringer er mer effektive i kampen mot fattigdom enn utdanning», skriver regjeringen i sin pressemelding. Utviklingsministeren viser til at fortsatt mangler 123 millioner barn grunnutdanning og flertallet av disse er jenter. Mer enn halvparten av økningen på utdanning skal gå til UNICEFs utdanningsprogram for jenter.

Mer til aidsofre. Regjeringen fortsetter også den sterke satsingen på å bekjempe aids-epidemien som skaper menneskelige tragedier og truer utviklingen i en rekke fattige land – ikke minst i Afrika sør for Sahara. I årets budsjett legger regjeringen særlig opp til å styrke innsatsen for bedre og rimeligere behandlingstilbud for hivsmittede og aidssyke. Støtten til kampen mot hiv/aids gjennom UNAIDS og Det globale fondet mot malaria, tuberkulose og aids trappes opp med 50 millioner kroner.

I 2002 var Norges generelle bidrag til UNAIDS 100 millioner kroner. Norge var dermed organisasjonens tredje største bidragsyter, etter

Ingen investeringer er mer effektive i kampen mot fattigdom enn utdanning, mener regjeringen som særlig vil prioritere utdanning for jenter.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

budsjett 2004

USA og Nederland, og det norske bidraget utgjorde i fjor 14 prosent av organisasjonens kjernebudsjett. Om regjeringens forslag går igjennom vil UNAIDS alene motta 115 millioner kroner fra Norge neste år.

Mer til Asia og Afrika. Afrika fortsetter å være den dominerende mottaker av norsk bilateral (stat-til-stat) bistand. 1853 millioner kroner foreslås bevilget til Afrika neste år, mens Asia kan bli mottaker av 544 mill., Midtøsten 151 mill. og Mellom-Amerika 137 millioner norske bistandskroner. Dette innebærer at det foreslås å øke bevilgningen til Afrika med 50 millioner og Asia med 30 millioner kroner. Av den sistnevnte posten vil Norges nye samarbeidsland Afghanistan ventelig stå for en meget betydelig andel av bistandsforbruket.

For Midtøsten, der Det palestinske området har vært den domine-

rende mottaker, og Mellom-Amerika (der Guatemala og Nicaragua er de viktigste) er det tross den generelle budsjettveksten ikke foreslått påplussinger på neste års budsjett.

Mer til miljø. Verdenstoppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg krever også en oppfølging via det norske bistandsbudsjettet. Over en tre-årsperiode vil regjeringen bevilge 375 millioner kroner over bistandsbudsjettet til oppfølging av utvalgte områder som vann, energi, landbruk og biologisk mangfold. I budsjettet for 2004 videreføres økningen på 125 millioner kroner som ble bevilget i 2003 til tiltak innenfor disse områdene. Her legges det inn en særlig prioritering av å styrke miljøforvaltning hos Norges samarbeidsland.

Bevilgninger til humanitær bistand, menneskerettigheter, fred, forsoning og demokratibyggning under utenriksministerens ansvarsområde foreslås økt med 108 mill. kroner (fire prosent) til 2,7 mrd. kroner.

Regjeringen ønsker at Norge i 2004 fortsatt skal være en vesentlig bidragsyter til det internasjonale humanitære hjelpearbeidet. Innsatsen skal konsentreres om land der det er store udekkede humanitære behov, og der tiltakene støtter opp under freds- og forsoningsprosesser. Størstedelen av den humanitære bistanden går til områder med væpnede konflikter.

På samme måte som i fjor øker også den nye typen bistand som ligger i overgangen mellom nødhjelp og langsiktig bistand – såkalt overgangsbistand – fra 400 til 450 millioner kroner. Hensikten med denne bevilgningen er at Norge vil kunne stille sterkere opp for land som opplever et gap mellom bistand fra det internasjonale samfunn ved kriser og behovene som melder seg ved overgangen til mer stabile forhold. Blant annet dreier det seg om land som Sudan, Afghanistan og Irak.

Mer til «de frivillige». Et annet stort kapittel på budsjettet er de så-

Støtten til kampen mot hiv/aids trappes opp med 50 millioner kroner.

– Skyver 1-prosent-målet foran seg, sier KN og Redd Barna

De frivillige organisasjonene Kirkens Nødhjelp og Redd Barna mener budsjettøkningen ikke er stor nok.

– Økningen av bistandsbudsjettet er for liten i forhold til målsettingen om én prosent av BNI i 2005, sier generalsekretær Atle Sommerfeldt på hjemmesiden til KN.

– Regjeringen har lovt å gå opp til 1 prosent innen 2005, så jeg forstår ikke hvorfor de ikke satser mer i år allerede. Det betyr jo bare at de må trå til skikkelig neste år med en økning fra 0,94 prosent og opp til én, sier generalsekretær Gro Brækken i Redd Barna. – Med én promilles økning, så er ikke økningen i bistandsbudsjettet så stor som vi had-

de håpet på. Det virker som om regjeringen skyver 1-prosent-målet foran seg, sier Brækken til Bistandsaktuelt.

Drivkraft. Sommerfeldt er derimot svært fornøyd med at frivillige organisasjoner blir sett på som en viktig kanal for bistand, og at Kenya og Afghanistan nå blir samarbeidsland.

– Det er viktig å støtte en fortsatt positiv utvikling i Kenya. Dersom den positive utviklingen fortsetter, vil Kenya kunne bli en viktig drivkraft i hele regionen. Når det gjelder Afghanistan har det internasjonale samfunnet forpliktelse til å bidra til gjenoppbygging, og Norge må ta sin

del, sier Sommerfeldt.

Uryddig i Irak. KN er opptatt av at budsjettforslaget er uklart med hensyn til om kostnadene til militært personell i Irak finansieres over bistandsbudsjettet. De hadde ventet en opprydding i forhold til hva som skal finansieres over bistandsbudsjettet.

– Kostnadene knyttet til å sende en militær avdeling for minerydding er formidable i forhold til å bygge aktivitetene rundt en allerede eksisterende lokal kapasitet. Dette er ikke effektiv bruk av bistandsmidler. Det er også viktig å opprettholde et skille mellom militære operasjo-

ner og humanitær bistand, sier Sommerfeldt.

Viktig utdanning. Brækken er skjønt enig i satsingen på utdanning, og glad for at utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson snakker sterkt og varmt om utdanning både nasjonalt og internasjonalt.

– Det sterke fokuset på utdanning gir et viktig signal til andre lands regjeringer, sier Brækken. Økningen i bistandsbudsjettet tilsvarer 633,4 millioner kroner, og som leder for en organisasjon som prioriterer utdanning er Brækken glad for at 200 millioner av økningen går til utdanning.

Atle Sommerfeldt, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp

kalte «globale ordninger» som blant annet innbefatter langsiktig bistand via norske ikke-statlige organisasjoner, samt støtte til Fredskorpset og ulike internasjonale organisasjoner og nettverk. Til denne posten er det bevilget omlag 1323 millioner kroner neste år – en økning på 1,2 prosent i forhold til årets budsjett. Av dette utgjør posten «sivilt samfunn» 903 millioner kroner. Det er fra denne siste posten at organisasjoner som Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp, Redd Barna, misjonsorganisasjoner og andre søker de viktigste NORAD-midlene til sitt langsiktige arbeid.

I tillegg mottar de såkalte «frivillige organisasjonene» støtte til sitt opplysningsarbeid. For neste år er det foreslått bevilget 66 millioner kroner til det sistnevnte formålet.

Ser man på disse to postene isolert ser det ut til å være bare en beskjeden økning i midlene til frivillige organisasjoner som driver langsiktig bistand, men organisasjonene kan også søke midler fra enkelte an-

dre kapitler som for eksempel overgangsbistand og regionbevilgninger.

Mer til Fredskorpset. Bevilgningen til Fredskorpset, som i 2004 blant annet skal starte opp et program for eldre deltakere – «FK Senior», foreslås økt fra 120 til 135 millioner kroner. Også til tiltak for demokratistøtte/partier og media foreslås det økning neste år – fra 5 til 10 millioner kroner.

«Næringsutvikling» er et av de få budsjettkapitler som får en reduksjon neste år, men i budsjettet lover regjeringen at den samlede bistanden til næringsutvikling og handel vil bli opprettholdt. Kuttet skyldes i hovedsak tregheter knyttet til den relativt nye ordningen med «ubundne blandede kreditter». NORFUNDS grunnfondskapital på 341 mill. kroner foreslås opprettholdt på samme nivå neste år.

En omstridt utgiftspost gjennom flere år, som mange har ment ikke hører hjemme på bistandsbud-

ORDFORKLARINGER:

Multilateral bistand - bistand via FN-systemet og internasjonale finansinstitusjoner som Verdensbanken og regionale utviklingsbanker.

Bilateral bistand - bistand basert på utviklingssamarbeid mellom et giver- og et mottakerland, herunder også bistand via frivillige organisasjoner.

Multi-bilateral bistand - Norsk bilateral bistand via multilaterale organisasjoner som er øremerket for spesielle formål.

sjetten, er «flykningetiltak i Norge». Denne bevilgningen, som utgjør en viss andel av norske flykningeutgifter, foreslås økt fra omlag 645 til 806 millioner kroner. Dette er likevel langt under nivået fra 2002 da én milliard kroner ble brukt til dette «bistandsformålet».

Norsk bistand tilbake på verdenstoppen

Med et anslag om at norsk bistand vil utgjøre 0,94 prosent av brutto nasjonalinntekt (BNI) neste år, er Norge tilbake på toppen som verdens mest gavmilde industriland.

Lanseringen av den norske bistandsøkningen faller nemlig sammen med at den tidligere «bistands-

ener», Danmark, trapper ned sin bistand. Dette var et av statsminister Anders Fogh Rasmussens valglofter, som den konservative koalisjonsregjeringen nå gjør alvor av. Mens danskene i sin finanslov (statsbudsjett) ikke oppgir danske anslag for bistandens andel av BNI, viser imidler-

tid nye beregninger fra Udenrigsministeriet at dansk bistand vil utgjøre 0,84 prosent av BNI neste år – ned fra 0,93 prosent i 2003.

Nivået er ventet å synke ytterligere i de kommende år. Det har UNDPs nordiske kontor fått bekref- tet fra departementet.

Tre inn, to ut – i bistandens nest øverste divisjon

Mens de syv landslagene i den norske bistandens eliteserie blir de samme som i fjor, legger regjeringen opp til endringer i den nest øverste divisjonen: Afghanistan, Kenya og Madagaskar kommer inn, mens India og Zimbabwe forsvinner ut.

• GUNNAR ZACHRISEN

Nye og mer liberale regimer med en mer utviklingsorientert dagsorden. Det er en fellesnevner for de tre landene som foreslås til å bli med på listen over Norges samarbeidsland for neste år.

Samtidig forsvinner to tradisjonsrike norske samarbeidspartnere ut. India strykes på grunn av sitt vedtak om at man ikke lenger ønsker å motta stat-til-stat-bistand fra små giverland (se Bistandsaktuelt nr. 7/2003), mens Zimbabwe fjernes på grunn av president Robert Mugabes maktmisbruk og udemokratiske metoder. Sistnevnte kommer neppe som noen overraskelse på noen etter at alle stat-til-stat-avtaler med Zimbabwe ble sagt opp i 2002 og Norge sluttet seg til de internasjonale straffetiltakene mot regimet. Støtten via lokale frivillige organisasjoner og FN-organisasjoner vil kunne fortsette.

Statsbygging i Kabul. Om det konflikthylte og krigsherjede fjellandet Afghanistan heter det i budsjettforslaget at Norge ønsker å ha «et lang-

budsjett 2004

siktig engasjement i landet». Tilnærmingen til utviklingssamarbeidet med den nye regjeringen i Kabul vil være «fleksibel» og ta i bruk både humanitær bistand (nødhjelp), overgangsbistand og støtte til langsiktig utvikling. Målet er å bidra til fattigdomsbekjempelse, samt statsbygging og utvikling av en stabil styreform.

Norges bidrag til langsiktig utvikling – over regionbevilgningen – vil blant annet være å bidra til styrking av offentlig administrasjon. Dette er i tråd med Kabul-regjeringens egne hovedprioriteringer. Det vil også bli satset på sosial og økonomisk utvikling gjennom såkalt «integreert landsbygdutvikling» i områder med høy retur av flykninger og demobilisering av militærgrupper. Det siste viktige tiltaket innenfor regionbevilgningen er satsing på grunnutdanning – «med særlig vekt på jenters utdanning».

Regional makt. Det demokratiske regimeskiftet etter valget i 2002, da Kenya sa et definitivt farvel til det autoritære og korrupte regimet til Daniel arap Moi, er den direkte foranledningen til at landet gjeninntas som partner for norsk bistandssamarbeid.

Valget synes å ha skapt «et grunnleggende skifte i kenyansk politikk», heter det i budsjettet, som vektlegger Kenyas rolle som regional makt: «Reformene er fortsatt i startfasen, men dersom utviklingen

fortsetter kan Kenya spille en viktig rolle for den demokratiske og økonomiske utvikling i regionen.»

Innretningen av samarbeidet vil bli klargjort i samarbeid med kenyanske myndigheter. I 2004 tas det imidlertid sikte på et begrenset samarbeid knyttet til «godt styresett» og «kamp mot korrupsjon».

I motsetning til de to andre nye samarbeidslandene er ikke Kenya et veldig fattig land. Men selv om landet ikke er i MUL-gruppen – de minst utviklede landene, betyr ikke det at det østafrikanske landet med de vakre strendene flyter over av melk og honning. Det er anslått at 56 prosent av befolkningen lever under fattigdomsgrensen.

Misjonærøya. På samme måte som sin kollega Mwai Kibaki i Kenya får også Madagaskars nye president Marc Ravalomanana god attest for å vise vilje til å utvikle godt styresett og å bekjempe fattigdom. I sin begrunnelse for å innlemme øystaten i gruppen av samarbeidsland viser regjeringen også til historiske bånd – en referanse som særlig sikter til mange tiårs aktiv norsk misjonsvirksomhet på Madagaskar.

«Myndighetene ferdigstilte i år sin fattigdomsstrategi og den nye regjeringens vilje til å bedre styresettet har blant annet kommet til uttrykk gjennom reformer i finansforvaltningen», heter det i budsjetteksten. Den viser samtidig til at cirka 70 prosent av befolkningen lever i fattigdom. Landets unge og ambisiøse president – med bakgrunn som vellykket næringslivsleder – tar sikte på å redusere denne andelen til 30

Lokale aksjonsgrupper for hiv-positive og aids-ofre i Afrika er blant de som vil ha nytte av økte internasjonale bevilgninger til kampen mot aids.

FOTO: TOBY SELANDER

BUDSJETT

Valget synes å ha skapt «et grunnleggende skifte i kenyansk politikk».

DETTE ER HOVEDSAMARBEIDSLANDENE:

Bangladesh	Mosambik	Zambia
Nepal	Tanzania	
Malawi	Uganda	

DETTE ER SAMARBEIDSLANDENE:

Angola	Nigeria	Sri Lanka
Eritrea	Sør-Afrika	Vietnam
Etiopia	Afghanistan	Øst-Timor
Kenya (nytt)	(nytt)	Det palestinske området
Madagaskar (nytt)	Indonesia	Guatemala
Mali	Kina	Nicaragua
	Pakistan	

– På vei mot 1 prosent

Utviklingsministeren lover å jobbe for ytterligere opptrapping – men gir ikke garanti

– Det varsles ingen revolusjoner i dette budsjettforslaget, men jeg er fornøyd med at vi har fått til en økning av bistanden. Vi er på vei mot målet om at bistanden skal opp i 1 prosent av brutto nasjonalproduktet, sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

• GUNNAR ZACHRISEN

BISTANDSBUDSJETTET

Kamp for utdanning, for bærekraftig utvikling og mot aids er stikkord for hovedgrepene i budsjettet. – Vi startet opptrappingen på utdanning i fjor, og følger nå opp med ytterligere 200 millioner kroner i tilleggs-satsing for 2004. Da nærmer vi oss veldig målet om at 15 prosent av bistanden skal gå til utdanningsformål innen 2005, sier Frafjord Johnson.

Hun er også svært fornøyd med at det er blitt mer penger til oppfølging av miljøtoppmøtet i Johannesburg og enda mer midler til arbeidet med hiv/aids-epidemien. Sistnevnte kanaliseres i hovedsak gjennom multilaterale organisasjoner som FNs aidsprogram UNAIDS, der Norge allerede er 3. største internasjonale giver, og det globale fondet for kamp mot aids, tuberkulose og malaria.

Et håp – i den andre enden. – Det er interessant å se at det nå etter hvert blir mer penger tilgjengelig for behandling av aidsrammede på landnivå gjennom bilateralt samarbeid. Dermed kan vi også bedre ivareta strategien om en tredelt tilnærming til problemet – med satsing på både forebygging, behandling og omsorg. I dette ligger det også en erkjennelse av at man ikke klarer forebygging, for eksempel å få mennesker til å teste seg for hiv, hvis det ikke er et håp om behandling i den andre enden.

– Bistanden foreslås økt fra 0,93 til 0,94 prosent av brutto nasjonalinntekt neste år. Det betyr vel at man må foreta en voldsom økning i budsjettet neste år – for å nå 1-prosentmålet?

– Jeg kan love at dette er et like viktig mål som før, men alle vet at fagministere ikke bør begi seg ut på å garantere for framtidige budsjetter. Ingen vet hvordan situasjonen er neste høst, og blant annet må man huske på at dette målet også er avhengig av utviklingen i brutto nasjonalinntekt.

Tusenårsmålene. – Norge er nå oppe på rekordhøye 15 milliarder kroner i bistand, mens danskene har trappet ned sin bistand. Betyr det at vi nå har gjeninntatt plassen som «verdensmester» i bistand som andel av brutto nasjonalinntekt?

– Målet er å nå 1 prosent, ikke å konkurrere med naboen. Men enda viktigere er det å sikre at bistanden bidrar til at verden kan nå FNs tusenårsmaal.

– Norge holder trofast fram med å være en betydelig bidragsyter til diverse FN-organisasjoner. Hvordan er det da å oppleve at andre vestlige land – og særlig USA – nærmest «gir blanke» i en rekke FN-organisasjoner?

– Dette er en gammel tendens på amerikansk side som har forsterket seg under Bush-administrasjonen. Men det er jo ikke en entydig kurs i

– Jeg kan love at 1-prosent-målet er et like viktig mål som før, men alle vet at fagministere ikke bør begi seg ut på å garantere for framtidige budsjetter, sier utviklingsminister **Hilde Frafjord Johnson**.

FOTO: THOMAS BJØRNFLATEN/SCANPIX

budsjett 2004

”**Enda viktigere er det å sikre at bistanden bidrar til at verden kan nå FNs tusenårsmaal.**

Hilde Frafjord Johnson, utviklingsminister.

én retning, blant annet ser vi at USA nettopp har meldt seg inn i UNESCO. Fra norsk side ser vi det slik at det beste er å bidra til forpliktende internasjonalt samarbeid gjennom å støtte opp om FN-systemet, og vi skulle gjerne sett at flere givere så det på samme måte.

Sverige øker med 2,8 mrd kroner

Den svenske regjeringen vil øke bistandsbudsjettet med 2,8 milliarder svenske kroner, noe som tilsvarer rundt 2,5 milliarder norske kroner. Det innebærer at andelen av brutto nasjonalinntekt vil øke fra 0,81 prosent til 0,87 prosent, med mål om å nå én prosent av BNI.

– Utviklingshjelp har økt med 30

Gode effekter i Tanzania. – Hvis du skulle plukke ut ett enkelt samarbeidsland der man ser at norsk bistand gir gode effekter for tida, hvilket ville du da peke på?

– Jeg ville si Tanzania. Landet gjør det bra på en rekke områder og kan vise til betydelige framskritt – både innenfor makroøkonomien og med koordinering av givene. For vårt vedkommende har vi et svært godt samarbeid med landet på ut-

danningssektoren. Her leverer vi skoleplasser til millioner av barn – i samarbeid med myndigheter og andre bistandsgivere.

– Men dette er bare ett av flere eksempler. Oppryddingen vi ser i Zambia i forhold til korrupsjonsproblemet er en annen positiv nyhet. Også her er vi tungt inne på utdanningssiden, og har gode erfaringer å vise til. Zambia er dessuten pilotland for en svært vellykket giverlandsharmonisering, der målet er mer effektiv bistand og mer fattigdomsbekjempelse per krone.

Nærmere dem det gjelder. – Hvor stor betydning vil den bebudede omorganiseringen av bistandsforvaltningen ha for effektiviteten i norsk bistand?

– Hele intensjonen er økt effektivitet i form av mer fattigdomsbekjempelse per krone. Når vi etter hvert setter mer ressurser inn på å skape resultater på landnivå og bruker mindre på forvaltning her hjemme, så er det sannsynlig at effektiviteten bedres. Jeg har tro på at flere beslutninger må tas nærmest mulig dem det gjelder. Vi må ha flere folk og mer av forvaltningen der ute hvor utviklingssamarbeidet foregår. På den måten kan vi få til en enda mer aktiv dialog med myndighetene.

«Omtrent samme nivå». – Norge er jevnlig blitt kritisert for å være for dårlig på konsentrasjon av bistanden – både geografisk og tematisk. Nå øker antallet samarbeidsland igjen?

– Målestokken på konsentrasjon av bistanden er først og fremst at vi beholder det samme antallet hovedsamarbeidsland. Når det går to ut, og kommer tre inn i den øvrige gruppen av samarbeidsland betyr det at vi er på omtrent samme nivå som før. Og vi er svært langt unna det antall samarbeidsland en del andre giverland opererer med. Enkelte givere snakker om mellom 40 og 70 samarbeidsland.

Men det er også klart at Norge gjennom sitt engasjement i ulike fredsprosesser og post-konfliktsituasjoner nødvendigvis vil få en viss geografisk spredning i sitt bistandsengasjement. For noen lands vedkommende, som for Afghanistan, er det en videreføring av et eksisterende sterkt bistandsengasjement. For andre land og områder, som Det palestinske området etter Oslo-avtalen og Balkan etter det norske OSSE-formannskapet er det et naturlig resultat av et sterkt norsk engasjement i prosessen.

Men jeg innrømmer også at dette er et dilemma i forhold til å konsentrere bistandsinnsatsen for de aller fattigste. For eksempel kan det ha følger for vårt tradisjonelle engasjement i Afrika, og vi bør ha en stadig debatt om hvordan konsentrasjonsprinsippet kan ivaretas på best mulig måte.

FOTO SCANPIX/EPA-PHOTO/BERTIL ERICSON

Bangladesh mest korrumpert

Norsk hovedsamarbeidsland topper «svindel-ranking»

Bangladesh troner på toppen sammen med Nigeria og Haiti på listen over land med mest korrupsjon, viser en årlig ranking foretatt av Transparency International.

KORRUPSJON

• CAMILLA SOLHEIM
Listen «Corruption Perceptions Index 2003» er bygget på spørreundersøkelser blant forretningsfolk, akademikere, risikoanalytikere og folk flest om sannsynligheten for å måtte betale bestikkelser til offentlig ansatte. Det er anti-korrupsjonsorganisasjonen Transparency International (TI) som har laget indeksen.

Ni av ti utviklingsland kommer svært dårlig ut på denne indeksen, som rangerer til sammen 133 land. I Bangladesh, Nigeria og Haiti er det svært liten tiltro til offentlige ansatte. Disse landene rangeres med henholdsvis 1,3, 1,4 og 1,5 poeng på indeksen. Fem av ti utviklingsland oppnår mindre enn tre av ti oppnåelige poeng.

Ikke straffe. – Dette indikerer en høy grad av korrupsjon, sier styreleder Peter Eigen i Transparency International i en pressemelding. Han mener at rike land må gi praktisk støtte til utviklingsland som viser en politisk vilje til å bekjempe korrupsjon.

– Selv om slike land har en stor grad av korrupsjon nå må de ikke bli straffet, fordi de trenger støtten aller mest, sier Eigen.

Han mener det trengs resultatorienterte programmer, og praktisk hjelp med nasjonale anti-korrupsjonsstrategier. – For at slike strategier skal bli en suksess, må en slik støtte gå hånd i hånd med internasjonal støtte til det sivile samfunnet som overvåker implementeringen av strategiene, sier Eigen. Han mener

Gjensidige korrupsjonsanklager er velkjent i bangladeshisk politikk. Tidligere statsminister Sheikh Hasina er blant dem som har fått stygge beskyldninger mot seg.

FOTO: PAVEL RAHMAN/AP PHOTO/SCANPIX

giverland og internasjonale finansinstitusjoner må reagere strengere på korrupsjon. – De bør stoppe pengestøtte til korrupte myndigheter og svarteliste internasjonale selskaper som betaler bestikkelser.

Bistandskutt. Norges utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson bekrefter i en kommentar at korrupsjon er et betydelig problem i Bangladesh og at dette er noe av bakgrunnen for at bistanden til landet er foreslått kuttet med 20 millioner kroner i regjeringens forslag til statsbudsjett.

– Det er i hovedsak to årsaker til forslaget om kutt: For det første at landets gjennomføringsevne er for

”

Selv om slike land har en stor grad av korrupsjon nå må de ikke bli straffet, fordi de trenger støtten aller mest.

Peter Eigen, styreleder i Transparency International

dårlig, noe som blant annet viste seg ved at en god del midler ikke ble brukt i løpet av fjoråret. For det andre at det er betydelig problemer med styresett og korrupsjon, og her skulle jeg gjerne sett en mer offensiv holdning fra myndighetene i landet, sier Frafjord Johnson.

Hun sier at korrupsjonen i Bangladesh er utbredt og omfatter privat sektor så vel som embetsverket, politiet og deler av rettsapparatet.

I mars 2002 foretok Norge en vurdering av styresettsituasjonen som bekreftet en negativ utvikling. «Dette ble tatt opp med myndighetene og har påvirket innretning og omfanget av samarbeidet», heter det i budsjettforslaget.

Krever tilbakebetaling. – Innenfor en slik ramme må vi passe nøye på, og det gjør vi. Dersom vi oppdager at det skjer korrupsjon må vi kreve tilbakebetaling av midler, og det gjør vi. Det har skjedd i konkrete tilfeller, sier hun.

Utviklingsministeren understreker samtidig at eksistensen av korrupsjonsproblemer i et land «ikke i seg selv er grunn god nok til å avslutte samarbeidet med et land».

– Dersom vi bare avslutter samarbeidet lar vi de som rammes hardest av korrupsjon i stikken – og det er de fattige. I stedet må man som bistandsgiver innrette bistanden og dialogen om bistand slik at man er med på å bekjempe korrupsjonsproblemet, sier Frafjord Johnson.

Oljeselskapene må fortelle. Transparency International mener internasjonale oljeselskaper må offentliggjøre hva de betaler til myndigheter og statlige oljeselskaper. Bare da kan vanlige folk ta del i oljeformuen i sitt eget land, mener organisasjonen. – Hvis pengene offentliggjøres kan innbyggere og organisasjoner i det sivile samfunnet i land som Nigeria, Angola, Irak, Indonesia og Kasakhstan ha et klarere bilde av statens inntekter, sier Laurence Cockcroft i TIs styre. Cockcroft mener at befolkningen dermed kan se til at inntektene brukes til landets beste, og ikke forsvinner på dyre «oppdiktede» prosjekter eller inn på politikeres og byråkraters hem-

notiser

Petersen vektla FNs rolle i Irak

– Tiden er nå kommet for å fokusere på økonomisk og politisk gjenoppbygging til beste for det irakiske folk, sa utenriksminister Jan Petersen da han 30. september holdt Norges innlegg i hoveddebatten i forbindelse med FNs 58. Generalforsamling.

Petersen vektla at FN bør spille en helt sentral rolle som tilrettelegger for den politiske prosessen frem mot en snarlig ny konstitusjon og en valgt irakisk regjering. Han advarte samtidig mot å pålegge FN oppgaver organisasjonen ikke kan håndtere.

– Det er uakseptabelt at FN-personell må gjennomføre hjelpeoperasjoner med livet som innsats, sa han.

Norge tilfreds med FN-uttalelse

– Norge er tilfreds med FNs Sikkerhetsråds presidentuttalelse om fredsprosessen i Sudan, sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

Hun sier at Sikkerhetsrådet har gitt klart uttrykk for sin støtte til fredsforhandlingene og ønsket om en snarlig fredsavtale. Uttalelsen gir også klarsignal til FN-forberedelser av en bredt anlagt internasjonal innsats for fredsbevaring og fredsbygging i Sudan.

Det var fredag 10. oktober at FNs Sikkerhetsråd godkjente en presidentuttalelse om fredsprosessen i Sudan. Uttalelsen støtter de IGAD-ledede fredsforhandlingene og avtalen om sikkerhetsarrangementene som ble undertegnet 25. september i år. I uttalelsen gis det også støtte til det internasjonale overvåkingsnærværet som allerede er etablert i Sudan, herunder den norsk-ledede overvåkingsstyrken i Nuba-fjellene, Joint Monitoring Commission.

Norge sa ja til tortur-protokoll

Utenriksminister Jan Petersen undertegnet 24. september en valgfri protokoll til FNs torturkonvensjon.

– Jeg er overbevist om at protokollen vil bidra til å forebygge tortur i alle deler av verden, og oppfordrer andre stater til å vurdere å undertegne protokollen så fort som mulig, uttaler utenriksminister Jan Petersen.

Protokollen ble åpnet for undertegning 4. februar i år, og var undertegnet av sju stater pr. 19. september. Protokollen trer i kraft etter at den er ratifisert eller tiltrådt av tjue stater.

Tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff er forbudt og utgjør alvorlige brudd på menneskerettighetene. FNs torturkonvensjon pålegger statene å treffe effektive tiltak for å forhindre slik praksis.

10 MEST KORRUPTE LAND 2003

Indeksen rangerer ut fra en 10-poeng skala der 10 poeng betyr lav korrupsjon og 0 poeng betyr høy korrupsjon.

1. Bangladesh	1,3
2. Nigeria	1,4
3. Haiti	1,5
4. Paraguay	1,6
4. Burma	1,6
6. Tadsjikistan	1,8
6. Georgia	1,8
6. Kamerun	1,8
6. Aserbajdsjan	1,8
6. Angola	1,8

Norske samarbeidsland som Afghanistan, Nepal, Eritrea, Rwanda og Øst-Timor er ikke med på listen.

Andre land: Kenya (1,9), Indonesia (1,9), Uganda (2,2), Irak (2,2), Zimbabwe (2,3), Sudan (2,3), Serbia og Montenegro (2,3), Vietnam (2,4), Guatemala (2,4), Zambia (2,5), Tanzania (2,5), Pakistan (2,5), Etiopia (2,5), Albania (2,5), Nicaragua (2,6), Madagaskar (2,6), Mosambik (2,7), Malawi (2,8), Det palestinske området (3), Mali (3), Bosnia og Hercegovina (3,3), Sri Lanka (3,4), Kina (3,4) og Sør-Afrika (4,4).

10 MINST KORRUPTE LAND 2003

1. Finland	9,7
2. Island	9,6
3. Danmark	9,5
3. New Zealand	9,5
5. Singapore	9,4
6. Sverige	9,3
7. Nederland	8,9
8. Australia	8,8
8. Norge	8,8
8. Sveits	8,8

Les mer på TIs hjemmeside: www.transparency.org

Føder altfor tidlig

Ny FN-rapport: Hvert år får 14 mill. jenter mellom 14 og 19 år barn

Aldri før har det vært flere ungdommer i verden, og blant dem lever 87 prosent i fattige land. Altfor mange av dem giftes bort og får barn altfor tidlig, mener FNs befolkningsfond.

• SILJE BERGGRAV
OG GUNNAR ZACHRISEN

UNGDOM

Tidens største generasjon av ungdom – 1,2 milliarder mennesker – forbereder seg på voksenlivet i en stadig mer kaotisk verden. Unge mennesker utsettes for nye tilbud og farer, som i mange tilfeller har stor betydning for framtiden deres. FNs utviklingsfond, UNFPA, har derfor valgt å sette nærmere søkelys på ungdom, seksualitet og tilgang til reproduktiv helse, i den ferske rapporten «Making 1 Billion Count: Investing in Adolescents' Health and Rights».

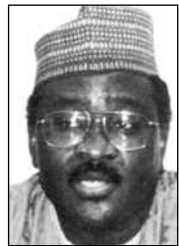
Føder for tidlig. Spesielt trekker rapporten fram situasjonen for unge kvinner i tredje verden. Sosiale forventninger og tradisjoner presser jenter inn i ekteskap og barnefødsler lenge før de er modne nok til å takle en slik situasjon. 82 millioner unge jenter i utviklingsland vil komme til å gifte seg før de fyller 18 år. Hvert år gjennomgår 14 millioner jenter mellom 14 og 19 år en barnefødsel.

– Når unge jenter presses altfor tidlig inn i voksenlivet på denne måten er det svært uheldig. Blant annet fratras de i praksis mulighetene til å få en god utdanning og et yrke som gir økonomisk uavhengighet. I tillegg kommer at det kan være alvorlige helsemessige konsekvenser, sa UNFPA-talsmann Abubakar Dungus da rapporten nylig ble presentert i regi av FN-sambandet.

Han viste til at hvis unge jenter får barn så er det dobbelt så stor sjanse for å dø under svangerskap eller fødsel som hvis de ventet til etter at de er 18 år.

”

Tenk deg en verden der foreldre har kunnskap til å ville feire ei jentes bursdag med like stor jubel som en gutts.

Abubakar Dungus, talsmann for UNFPA.

Når unge jenter blir gift eller får barn nektes de svært ofte utdanning. Mulighetene for utdanning svekkes faktisk mer av å bli gift enn å få barn, viser rapporten.

ILLUSTRASJONSFOTO: HENRY BONGYE

Hovedårsak til død. Biologisk sett er kvinner mer utsatt for infeksjoner under ubeskyttet sex enn menn, og tenåringsjenter er spesielt sårbare, ettersom kjønnsorganene fortsatt er i en utviklingsprosess. Komplikasjoner knyttet til tidlig graviditet, fødsel og abort er en hovedårsak til dødsfall blant unge jenter i utviklingsland. De som ikke dør når barnet setter seg fast under fødselen, kan utvikle fistula, et hull i fødsel-

skanalen som kan føre til alvorlig inkontinens og sosial isolasjon (se egen artikkel i vår temaaavis «UNG i en urettferdig verden»).

Hiv/aids er en annen lidelse som i første rekke rammer de unge. Hvert 14. sekund smittes en ungdom av hiv-viruset, og unge – særlig kvinner – utgjør nær halvparten av alle nye hiv-tilfeller i verden. Bare en liten andel hiv-smittede ungdom vet at de har viruset.

Lyspunkter. Men lyspunktene finnes, ifølge UNFPA-rapporten. I alle deler av verden øker antallet kvinner som får gå på skole, og mer enn 90 land er i rute for å nå det globale målet om lik tilgang til grunnskoleutdanning for jenter og gutter innen 2015. Jo lenger jenter får gå på skolen, jo større er sjansen for at de utsetter ekteskap og fødsler.

En rekke studier viser dessuten at informasjon som gis i rett alder, bidrar til å utsette sex-debuten og stimulere til økt bruk av beskyttelse. Omfattende, målrettede kampanjer for å endre ungdoms sex-vaner har hatt en betydelig innvirkning på å redusere forekomsten av hiv blant tenåringer i Uganda og Zambia.

Oppmuntrende trekk. – Jeg mener det er mulig å tenke seg en verden der ei 14 år gammel jente vil få nok kunnskap til å si nei når en eldre mann eller en migrantarbeider kommer og ber om sex og der hun vet hva som er sannheten når noen hevder at en jomfru kan kurere menn for aids, sa sørafrikanske Dungus.

Som et oppmuntrende trekk viste han til at Den afrikanske unionen nylig har vedtatt en resolusjon der de sier at ungdom ikke bør gifte seg før de er minst 18 år gamle.

David Hansen, utviklingsministerens politiske rådgiver

temaene som UNFPA har øverst på sin dagsorden. Norge er i dag UNFPAs tredje største bidragsyter.

Varm støtte. Utviklingsministerens politiske rådgiver David Hansen ga i sitt innlegg varm støtte til arbeidet som drives av FNs befolkningsfond. Han viste blant annet til at arbeidet med å nå de fleste av FNs tusenårsmaal er nært knyttet opp til de temaene som UNFPA har øverst på sin dagsorden. Norge er i dag UNFPAs tredje største bidragsyter.

Hjelpeorganisasjoner knekker fattige lands tekoindustri

Bruktklæreksport for milliarder av kroner fra europeiske organisasjoner knekker ryggen på deler av tekoindustrien i Afrika. Afrikanske arbeidere raser mot bruktklæreksporten.

• TERJE CARLSEN

BRUKTEKSPORT

En av eksportørene, den norske organisasjonen U-landshjelp fra Folk til Folk (UFF), sier at de ikke tror dette er tilfelle til tross for at de eksporterer om lag 100 tonn med klær per år til fattige land.

– Masseproduserte billigklær fra Kina og Tyrkia er en større trussel, sier leder Jesper Pedersen i UFF Norge.

Organisasjonen opplyser selv at den bare er en liten aktør i bruktklæreksport, sammenlignet med blant andre Frelsesarmeens internasjonale apparat. UFF-Norge, som er størst blant de norske, har over 500 innsamlingscontainere fra Trondheim i nord til Larvik i sør. UFFs

hjemmesider vektlegger at tøy som sendes til Afrika gir «mange mennesker tilgang på godt og billig tøy».

Kritikk i Ghana. Protestene i Afrika begynner å bli omfattende mot at hjelpeorganisasjoner «medvirker til å eksportere fattigdom til den tredje verden». I en artikkel i Ghana Chronicle etterlyser spaltisten Selassie Ameko en totalstopp for importen og en bannlysning av forretningene med bruktklær: «Det finnes ingen fremtid for vårt land med flodbølgen av bruktklær. Vi må bygge opp en egen produksjon og ikke akseptere ikke-produktiv handel», skriver Ameko.

I Kenya i Øst-Afrika tilsvarende verdien av bruktklær den syvende største varegruppen på import-statistikken. Bruktklær importeres for mer enn 500 millioner norske kroner.

I Malawi måtte landets største tekstilforetak stenge ettersom bedriften ikke kunne klare konkurransen med bruktklærne fra Skandinavia. Også Uganda er hardt rammet,

ifølge den svenske fagorganisasjonen Industrifacket.

Totalt anses 400.000 mennesker å ha blitt arbeidsløse på grunn av omsetningen av billige brukte klær fra frivillige organisasjoner i Vesten. Sju store teko-bedrifter har nylig stengt og 15 000 ble arbeidsløse over natten.

Demonstrasjoner. I Zambia har industriarbeiderne samlet seg i store demonstrasjoner mot nedlegginger i den nasjonale tekstil- og klesindustrien. Mosambik oversvømmes også av bruktklær fra Europa og USA.

12 000 jobber antas å ha forsvunnet innen tekoindustrien i Mosambik de siste årene. UFF-Norge eksporterer 100 tonn med klær til Baltikum og Afrika per år, noe som ifølge Pedersen bare er en liten brøkdel sammenlignet med de «millioner av tonn» som eksporteres totalt.

Klærne fra UFF-Norge selges på markedene i Angola og Mosambik, men leder for UFF-Norge tror ikke dette skader tekoindustrien i disse to landene.

– Nei, det tror vi ikke. Dette fenomenet er mer en konstruksjon som journalister presenterer som et faktum, sier Jesper Pedersen i UFF-Norge. – Omkring 1980 hadde vi en diskusjon med landene i Afrika vi bistår. Det ble enighet om at det var bedre at vi solgte klær til en pris som folk kunne kjøpe enn at vi lot være, fremholder Pedersen.

Bygger skoler. – Men ser du ikke at dette kan ramme landenes evne til å bygge opp en egen teko-industri og greie seg selv?

– Husk at vi bygger barnehjelpsorganisasjoner og skoler for disse pengene, sier Pedersen kontant. Også Frelsesarmeen eksporterer klær til fattige land. Men ifølge leder for Fretex International er det snakk om beskjedne mengder sammenlignet med UFF-Norge. – Dessuten styrer vi unna de landene som har en egen tekoindustri, og vi sender ingen klær for salg til Afrika, sier han.

Terje Carlsen er frilansjournalist.

Ris og ros til lokale kirker

Ny rapport: Afrikanske kirker sentrale i utviklingen av sivil samfunn

Kirkene i DR Kongo, Kamerun og Etiopia er delvis demokratiutviklende, bidrar til fred og har en viktig utdanningsfunksjon. Samtidig er kirkene dårlige på likestilling, og bistands- og nødhjelpsarbeidet deres kan bli en sovepute for myndighetene. Dette er noen konklusjoner i en ny rapport om hvilken rolle nasjonale kirker har hatt i utviklingen av sivil samfunn i de tre landene.

• ERIK LANDET

KIRKER OG SIVILT SAMFUNN Den omfattende rapporten «Nasjonale kirkers rolle i utvikling av samfunn» er laget på oppdrag fra Norsk Misjons Bistandsnemnd, NORAD og Utenriksdepartementet.

Senter for Interkulturell Kommunikasjon (SIK) og Senter for Helse og Sosial Utvikling (HeSo) har utført arbeidet. Forskerne har testet om kirken i dag er en demokratipådriver gjennom å utfordre myndigheter, om kirken bidrar til fred og forsoning, ivaretar viktige samfunnsfunksjoner under dårlig styresett, samt styrker og mobiliserer minoriteter.

Tre kirkesamfunn. Ett kirkesamfunn i hvert av de afrikanske landene ble studert av forskerne: Pinsevekkirken *La Communauté des Eglises Libres de Pentecôte en Afrique (CELPA)* i DR Kongo, *The Ethiopian Evangelical Church Mekane Yesus (EECMY)* i Etiopia og den evangelisk lutherske kirken *Eglise Evangélique Luthérienne du Cameroun (EELC)* i Kamerun. I denne delen av arbeidet fikk forskerne hjelp av lokale assistenter.

Selv om landene og kirkene er veldig forskjellige, understreker forfatterne at bredden i arbeidet er for snevert til at man kan trekke generelle slutninger for kirkesamfunn i utviklingsland. En hovedkonklusjon er likevel at kirkene i studien generelt fremstår som sentrale aktører i det sivile samfunn.

Delvis demokratiutviklende. Rapporten viser noen eksempler på at kirken har vært eller er en pådriver for demokratiutvikling. I DR Kongo jobber kirken aktivt med å undervise i menneskerettigheter og demokrati og konfronterer myndighetene med overgrep mot befolkningen.

Også i Etiopia har kirken vært en pådriver for demokrati, noe som fikk alvorlige følger under den marxistiske perioden på 70-tallet, da flere tusen ble fengslet og et stort antall drept.

Rapporten antar at erfaringene fra 70-tallet er grunnen til at kirken i Etiopia i dag fremstår som «meget tilbakeholden og forsiktig i forhold til å kritisere myndighetene for antidemokratiske atferd».

I Kamerun er kirken forholdsvist tilbakeholden i sin kritikk av myndighetene. Uavhengige valgobservatører har vært sterkt kritiske til alle valg, men kirken har ikke deltatt i kritikken. Rapporten konkluderer at dette er fordi kirken i Kamerun har vært opptatt av å unngå opprør og borgerkrig.

I DR Kongo jobber kirken aktivt med å undervise i menneskerettigheter og demokrati og konfronterer myndighetene med overgrep mot befolkningen, skriver rapportforfatterne. Bildet er fra en kirke i Goma.

ILLUSTRASJONSFOTO: RUNE ERAKER

Bidrar til fred. «I Kongo er kirkene meget sentrale i det nasjonale fredsarbeidet, så vel som i den lokale megling mellom grupper som står mot hverandre. Innsatsen kirkene gjør der, og som CELPA er en aktiv del av, er imponerende. De utnytter sin infrastruktur og den tillit de har hos befolkningen til å arbeide for fred og forsoning», står det i rapporten.

Samtidig vises det til kirken i Etiopia er involvert i fredsarbeidet med Eritrea, men at dette er svært vanskelig. I Kamerun er det mer usikkert i hvor stor grad kirken er pådriver for fred.

Utdanning og skolearbeid er kanskje kirkens viktigste bidrag til å bygge det sivile samfunn, sier rapporten, og viser til at alle samfunns- og etniske grupper gjennom skolegang har kunnet bli aktive samfunnsdeltakere og bidragsyttere.

«Det er ikke minst interessant i dag å se hvordan befolkningen i Kongo under ekstremt vanskelige levekår likevel er villige til å ofre umiddelbar velferd for familien for å sende barna på skole», står det i rapporten.

Sentral på helse. Alle kirkene i studien har levert helse- og skoletjenester i områder der myndighetene ikke bidrar. Andre steder kommer kirkens arbeid i tillegg til statens og noen steder samarbeider stat og kirke. Kirkene har bygget opp store helseinstitusjoner og samtidig vært sentral i å bygge opp primærhelsetjenesten, med lokale helsestasjoner og opplæring av folk i lokalsamfunnet til helseforebyggende arbeid, konkluderer rapporten.

Rapporten viser til at kirkens arbeid i Kamerun og Etiopia startet blant minoriteter, noe som tidlig gav kirken en profil som «minoritetsorientert». I Etiopia har tidligere marginaliserte grupper nå overtatt makten. I Kamerun har enkeltpersoner fra minoriteter fått stillinger på høyere plan, gruppene har blitt mer stolte og er blitt mer anerkjent av andre, noe rapporten gir kirken æren for.

Svake på likestilling. Rapporten viser til at kirkens utdanningsstilbud til jenter har ført til betydelig endring i alle landene. Samtidig po-

engteres det at alle kirkene driver eget kvinnearbeid som gir kvinner mulighet til å skape nettverk.

«Likevel, langt på vei stiller ikke kirkens kvinnearbeid spørsmål ved kvinnes underordnede stilling i samfunnet», står det i rapporten.

Mulig bistandsavhengighet. «Det er ikke tvil om at en god del av utviklingsarbeidet til kirkene kan ha medført bistandsavhengighet og iblant passivitet blant målgruppene. Dette kan man se hos lokale mottakere av tjenester og prosjekter, men også i forholdet mellom de lokale kirkene og den norske misjonsorganisasjonen, eller andre viktige donorer», heter det i rapporten.

Kan bli sovepute. Sultkatastrofen i Etiopia trekkes fram som eksempel.

«En annen fare er at spesielt kirkens nødhjelpsarbeid kan bli en sovepute for myndighetene. I Etiopia er mange opptatt av at myndighetene har hatt mulighet til å forebygge den store sultkatastrofen men det har de ikke behov, fordi utviklingsorganisasjoner har tatt over ansvaret», heter det i rapporten.

Prosjektleder for rapporten har vært Ingvar Theo Olsen i Heso. Offentliggjøringen av rapporten skjer i tilknytning til markeringen av Bistandsnemndas 20-årsjubileum 29. oktober.

”

Langt på vei stiller ikke kirkens kvinnearbeid spørsmål ved kvinnes underordnede stilling i samfunnet.

presisering

Mellomtittelen: «100 flyttes til UD» i artikkelen om omorganiseringen i bistandsforvaltningen i siste utgave var utvilsomt å foregripe begivenheter og burde ikke vært på trykk.

Både Utenriksdepartementet og NORAD presiserer at vedtaket regjeringen foreløpig har gjort i saken gjelder flytting av arbeidsområder. Når det gjelder de NORAD-avdelinger som skal flyttes til UD er det ikke noen automatikk i at stillinger følger avdeling. Det er følgelig for tidlig å fastslå hvor mange stillinger som til syvende og sist skal flyttes fra NORAD til UD - eller omvendt.

Vi beklager.
Red.

notiser

Kirkekroner til fattige gründere

Den norske kirke satser nå på næringsutvikling i fattige områder. 250 000 kroner er plassert i investeringselskapet Kolibri Kapital som driver med jobbskaping i sør. Pengene skal gå til å skape arbeidsplasser i Ecuador og Bolivia.

Pengene kommer fra Opplysningsvesenets fond (OVF), som forvalter rundt fire milliarder kirkekroner i verdipapirer og eiendom. I april i år vedtok OVF nye retningslinjer for fondets «samfunnsbevisste investeringer». «Næringsutvikling i fattige områder» er en av nisjene hvor fondet bør plassere noen midler, heter det i retningslinjene. Investeringer i mikrofinans er spesielt nevnt.

– Beløpet er lite, men symbolvirkningen stor, sier daglig leder Arnt Jerpstad i Kolibri Kapital i en pressemelding. Han arbeidet tidligere som misjonær for Misjonsalliansen i Ecuador, der han arbeidet som leder for mikrobank-virksomheten deres.

– For dem i Ecuador og Bolivia som nå får startkapital til å jobbe seg ut av fattigdommen kan den beskjedne investeringen gjøre den helt store forskjellen, sier Jerpstad.

Kolibri Kapital-lederen håper nå at flere andre kirkelige pengeforvaltere følger etter.

– Etterspørselen etter lånekapital fra fondene i Sør er stor. Vi kunne fint satt mange millioner kroner til i arbeid. Erfaringen tilsier at 250 000 kroner som er utlånt til mikrobudrifter på en profesjonell måte, vil skape 30 nye arbeidsplasser. Det betyr et kraftig løft i selvfølelsen og selvbergingen for hundretalls mennesker, sier Jerpstad.

Statoil-bonus hindrer malaria

55 488 Statoil-kunder har gitt 2,5 millioner kroner til et malariaprojekt, framgår det av en pressemelding fra Plan Norge.

En endring i bonusordningen og en god idé fra en Statoil-ansatt, er årsakene til at titusenvis av Statoils kunder over hele landet nå gir sine bonuspenger til kampen mot malaria.

Over 200 000 kunder har fått spørsmål om de ville gi bort sine utestående bonusbeløp til Plan i stedet for å beholde pengene selv. Responset har vært over all forventning.

– Vi drømte om 1,5 til 2 millioner kroner, men givervorden blant Statoils kunder har vært så stor at sluttresultatet ble 2,5 millioner kroner, sier en glad Sandro Parmegiani, generalsekretær i Plan Norge.

Pengene fra aksjonen skal gå til et prosjekt i Senegal som blant annet skal bekjempe malaria. Malaria er den sykdommen som dreper flest barn hvert år.

De blå flagg trues av terror

Bekymret UNDP-sjef – farlig framtid for FN etter Bagdad-bomben

FN-toppen Mark Malloch Brown er bekymret for at deler av verden ikke lenger oppfatter FN som en nøytral organisasjon etter den uklare rollen verdensorganisasjonen har hatt i Irak.

FORENTE NASJONER

• CAMILLA SOLHEIM

Bomben mot FN's hovedkvarter i den irakiske hovedstaden Bagdad i slutten av august la ikke bare deler av bygningen i ruiner og drepte to titalls medarbeidere, men rystet også samtidig hele organisasjonen. Lederen for FN's utviklingsprogram Mark Malloch Brown, som vi møter i forbindelse med NORADs årlige fattigdomskonferanse, forteller om et nervøst FN-system etter Bagdad-bomben.

– Vi er fortsatt usikre på om dette er et isolert tilfelle, vi vet ikke om det bare er toppen av isfjellet, sier Mark Malloch Brown til Bistandsaktuelt. På oppdrag fra FN's generalsekretær Kofi Annan reiste han få dager etter bomben til Amman i Jordan for å ta i mot Irak-medarbeidere og pårørende etter de drepte.

– **Ødeleggende.** Den britiske FN-toppen innrømmer at organisasjonen har mislyktes i å formidle forskjellen på FN og den USA-ledete okkupasjonsmakten i Irak. Da bomben smalt var det heller ikke avklart hvilken rolle FN skulle ha under gjenoppbyggingen av Irak. – Det er forferdelig ødeleggende for oss at offentligheten i Irak oppfattet oss som en del av okkupasjonsmakten. Det har ført til at vi er meget sårbare, sier Malloch Brown. I tiden forut for bomben var det en sterk følelse blant de FN-ansatte i Irak av at noe forferdelig kunne skje.

– Men FN har aldri før opplevd noe slikt. FN-ansatte er blitt drept og biler angrepet, men vi har aldri opplevd noe i en slik skala før. Vi var ikke forberedt på noe slikt, forteller Malloch Brown.

Vrien kontakt. Han mener Irak i dag er blitt krigsarena nummer én for kampen mot terrorisme, men at det er vanskelig å ha kontakt med alle parter – slik FN gjerne ønsker.

– Vi er i en farlig situasjon. FN er til for å bygge broer mellom folk, og plutselig blir denne broen ødelagt. Det er en alarmerende utvikling for oss. Vi ønsker å være den brobyggeren som alle parter skal kunne snakke med, slik at vi kan være med på å bygge en felles forståelse. FN skal være en nøytral organisasjon, sier Malloch Brown.

USA-vennlig. UNDP-lederen mener 11. september blant annet har vært

UNDP-sjef Mark Malloch Brown og Kronprins Haakon deltok begge på NORADs fattigdomskonferanse i Oslo.

FOTO: BJØRN SIGURDSØN / SCANPIX

”

FN er til for å bygge broer mellom folk, og plutselig blir denne broen ødelagt. Det er en alarmerende utvikling for oss.

Mark Malloch Brown, UNDP-sjef.

med på å polarisere verden, som igjen har ført til økte sikkerhetsproblemer for hjelpearbeidere.

– Tror du FN blir sett på som en vestlig organisasjon som representerer vestlige holdninger og ideer?

– Det er jeg redd for, og den forandringen er ikke heldig. I land som Irak og Afghanistan er vi blitt sett på som for tett på USA eller pro-USA, og det kan ha alvorlige konsekvenser for oss, sier Malloch Brown. Han understreker samtidig at FN også har sett en større lojalitet til FN som sådan, og mange grupper mener at FN er for alle. – De siste årene har folk i Latin-Amerika, Afrika og Asia påkalt hjelp fra FN, og det kreves fortsatt fredsbevarende styrker fra FN i mange land.

Konflikt. I midten av oktober møtte Malloch Brown alle UNDPs stedlige representanter fra over hele verden. En stor del av møtet var viet sikkerhet.

– Vi strever nå med å finne en balanse mellom sikkerhet for vårt eget personell, samtidig som at vi igjen må bli flinkere til å ha kontakt med alle deler av et samfunn. Da jeg

startet i FN for 25 år siden, så var det alfa og omega. En stor del av jobben min i Kambodsja gikk ut på å snakke med alle grupper, både myndigheter, geriljagrupper og ulike etniske grupper. Bare på den måten kunne vi skape en forståelse for hva FN sto for, og hva vi skulle gjøre der. Bare på den måten kunne vi få fram mat eller frakte flyktninger i sikkerhet. I dagens verden er det svært vanskelig å arbeide på denne måten. I Afghanistan er det svært vanskelig å få Taliban i tale, og i Irak har vi ikke kontakt med Baath-partiet (*Saddam Husseins gamle parti, red. anm.*).

Ikke instrument. FN-sjefen mener årsaken er en voldsom politisering av det humanitære arbeidet. – Humanitært arbeid er mye mer eksponert for en politisk vilje, og det er vanskelig å få anerkjennelse for at vi ikke arbeider for den ene parten i en konflikt. Vi må nå arbeide for å bli anerkjent som en organisasjon som arbeider for å bekjempe fattigdom og urettferdighet i verden, og ikke et instrument for stormakters politikk, sier han. Samtidig ser han vanskeligheten med å skille de ulike de-

– Det er forferdelig ødeleggende for oss at offentligheten i Irak oppfattet oss som en del av okkupasjonsmakten, sier UNDP-sjef Mark Malloch Brown, som her mottar det ødelagte FN-flagget fra Bagdad.

FOTO: UNDP

lene av FN – det blå flagget vaier over både barneorganisasjonen UNICEF og Sikkerhetsrådet med sitt stormaktsspill.

Kronprinsparet stadig mer aktivt i kamp mot fattigdom

• GUNNAR ZACHRISEN

Det norske kronprinsparet fortsetter å fronte fattigdomsbekjempelse og utvikling som en av sine hjertesaker. Kronprins Haakon holdt både appell og deltok på en pressekonferanse i forbindelse med NORADs fattigdomskonferanse.

– Kronprinsessen og jeg er opp-tatt av internasjonalt utviklingsarbeid og ønsker å være med i kampen

for verdens fattige, sa Kronprinsen som samme dag ble utnevnt til goodwill-ambassadør for FN's utviklingsprogram UNDP.

På en pressekonferanse etter talen spurte Bistandsaktuelt om fattigdomsbekjempelse og utviklings-samarbeid nå vil bli en viktigere oppgave for Kronprinsparet i utlandet enn det å fremme særnorske interesser i utlandet, som for eksem-

pel norsk handel.

– Jeg vil heller si det slik at vi ser på utviklingsspørsmål som svært viktig. Men vi vil også gjennomføre reiser til utlandet der vi påtar oss andre oppgaver. Her er det ikke noen konflikt mellom det å arbeide for utvikling og de øvrige oppgavene, men utviklingsspørsmål er så viktige at vi ønsker å bruke ganske mye tid på dette, svarte Kronprinsen.

Mens Kronprinsessen fortsatt hospiterer to dager i uken i NORAD og spilte en viktig rolle under Redd Barnas tv-aksjon, har Kronprinsen foreløpig sagt ja til å være goodwill-ambassadør for UNDP i ett år.

I november reiser han til New York på en ukers kurs for å lære mer om FN-organisasjonen og dens arbeid.

Vil fortelle historier

Redd Barna lanserer nytt infoopplegg - vil ha 15.000 nye faddere

I forbindelse med den vellykkede tv-aksjonen 19. oktober lanserte Redd Barna en ny fadderordning som de håper skal gi dem kraftig økte inntekter fra faddermarkedet. Både «nykomlingen» PLAN Norge og SOS Barnebyer har i dag flere faddere enn Redd Barna.

• CAMILLA SOLHEIM

-Vi har ikke vært gode nok med hensyn til kommunikasjon og nærhet, sier generalsekretær Gro Brækken til Bistandsaktuelt.

Før tv-aksjonen hadde organisasjonen 53.000 faddere som gjennom pengegaver støtter organisasjonen. Deres kanal for informasjon om fadderbarna har hittil vært Redd Barna-avisen. Nå ønsker Redd Barna å knytte sterkere bånd mellom fadderne og mottakerne av fadderbidraget. Gjennom sine egne lokalt ansatte - såkalte ildsjeler - skal barns historier fortelles. Det er faddersuksessen til Plan Norge og SOS-Barnebyer som har inspirert dem. Men det er også viktige forskjeller fra «én fadder - ett barn»-konseptet til disse to barneorganisasjonene.

-Vi tenkte lenge på om vi skulle gjøre det samme som dem, men kom fram til at vi ville satse på noe annet. Men det var samtidig viktig for oss å gi en større nærhet som folk, spesielt barn, har ønsket og savnet, sier Brækken.

Takk. Det er flere årsaker til at Redd Barna ikke vil gå i gang med konseptet «én fadder - ett barn». - Vi arbeider mye med barns rettigheter, og mener dermed at det ikke er en fadder i Norge som skal sørge for barns skolegang, men at barnet har rett til utdanning. Dermed synes vi ikke om at de skal takke en fadder i Norge for støtten, selv om de selvsagt skal være takknemlige for å få det, sier Brækken. Hun understreker at organisasjonen ser at det er myndigheter og lokale partnere som gjør jobben og som skal ha ansvaret for ungenes utdanning.

- Da blir det feil om barna skal gå rundt og være takknemlig overfor en onkel i Norge. Vi arbeider for å få de lokale myndighetene til å forplikte seg og ta ansvar, sier Brækken. Hun ser også at det kan være vanskelig å utvide virksomheten med entil-en.

Utdanningsansvarlig for Redd Barna i Kambodsja **Keo Sarath** er en av ildsjelene som skal fortelle barns historier. FOTO: REDD BARN

- Støtten blir jo bundet opp når den følger barnet, og vi har en målsetning om å stadig klare å arbeide mot nye barn, sier Brækken. Redd Barnas siste innvending er at mange barn, og kanskje spesielt «deres», ikke egner seg som «tradisjonelle» fadderbarn.

- Dersom barn har opplevd krig, flukt eller seksuelle overgrep, så ønsker vi ikke at de skal måtte utlevere seg og fortelle sine historier direkte. Vår utfordring nå er hvordan vi skal skape nærhet til barna, men likevel beskytte dem, sier Brækken.

Tre land. Dette dilemmaet ønsker de nå å løse ved å la lokalansatte ildsjeler ha i oppgave å formidle barnas historier. - Når det er voksne som forteller, så kan de også fortelle tøffe ting, mener Brækken.

Organisasjonen har foreløpig plukket ut tre ansatte i tre forskjellige land - Guatemala, Etiopia og Kambodsja - som nå får opplæring i hvordan de kan formidle historier, bilder og film fra landet sitt og Redd Barnas arbeid.

- Vi ønsker også i større grad å ta i bruk internett, slik at folk selv kan velge hvor mye informasjon de skal få, fra én gang i uka til én gang i året. Denne informasjonen kan skreddersys den norske fadderens, og går direkte og ikke gjennom hoved-

kontoret, sier Brækken som understreker at det nye konseptet ikke fører til at fadderpengene brukes annerledes enn før.

Aktiv. I tv-aksjonsuka var Redd Barna også mer «på hugget» enn de vanligvis er.

- Vi har for eksempel brukt telefonsalg opp mot ukjente, men det blir bare nå i forbindelse med tv-aksjonen, og vi brukte noen ekstra krefter på å få introdusert fadderkonseptet. Vi hadde som mål å få samlet inn 160 millioner kroner under tv-aksjonen, men målet om 15.000 faddere innen nyttår er like viktig for oss, sier Brækken.

Per mandag 20. oktober kunne hun bokføre over 150 millioner kroner på organisasjonens innsamlingskonto, noe som betydde at i hvert fall kronemålsettingen var innen rekkevidde.

- Plan Norge og SOS-barnebyer har hatt en enorm tilvekst av faddere de siste årene. Tror du det er flere potensielle faddere igjen?

- Det er mange som er faddere til flere, og som har fadderskap gjennom flere organisasjoner. Det gode med Plan og SOS er at de har utvidet markedet. Men en eller annen gang må det vel mettes, sier Brækken og håper det ennå ikke er tilfelle.

”

Det blir feil om barna skal gå rundt og være takknemlig overfor en onkel i Norge.

Gro Brækken, generalsekretær i Redd Barna.

Flere fadder-kroner til Plan, stabilt hos SOS-barnebyer

Bistandsorganisasjonen Plan Norge øker fortsatt inntektene fra år til år. Det siste året fikk de inn 226 millioner kroner - 35 millioner mer enn året før, viser ferske tall fra regnskapsåret 2002/2003. 201 millioner av disse 225 millionene er fadderinntekter.

I fjor fikk Plan Norge tildelt Operasjon Dagsverk 2002 med en inntekt på totalt 30 millioner kroner. I årets regnskap er andelen på 7,3 millioner kroner. Plan Norge fikk også NORAD-støtte på 10 millioner kroner. Plan Norge har i dag 89 000 faddere.

- Vi opplever fortsatt kraftig økning i kampanjeperiodene våre, og så holder det seg stort sett stabilt i

periodene imellom. Vi har en årlig vekst på 7000-8000 fortsatt, og jeg tror ikke det er slutt ennå, opplyser informasjonssjef Birger Baug i Plan Norge.

- Hos SOS barnebyer har antall fadderskap stabilisert seg de siste årene på rundt 70.000, det er ikke lenger en voldsom vekst, sier informasjonssjef Eirik Øiestad. SOS-barnebyer har to typer fadderskap; enten er man fadder for en hel barneby eller for et barn i en barneby. Fadderbidraget går til det samme enten man er fadder på den ene eller andre måten. Men som «ett-barn-fadder» har man i tillegg til fadderbidrag mulighet til å gi personlige pengegaver til sitt fadderbarn.

Siste år fikk PLAN inn 35 millioner kroner mer enn året før.

- Vi har i dag cirka dobbelt så mange givere som er faddere for ett barn enn som er faddere for en hel barneby. Dette gjenspeiler en større interesse for fadderskap til ett barn, men det henger også sammen med at fadderskap for en hel barneby ikke har vært hverken tilbudt eller fokusert på så mye fra SOS-barnebyers side før i de siste årene, opplyser Øiestad.

Organisasjonen har også lansert e-fadderskapet, hvor all kommunikasjon skjer elektronisk.

- Internett har blitt en viktig kanal for å rekruttere faddere, og en stadig større andel ønsker e-fadderskap, sier Øiestad.

notiser

85 Norges-portaler på internett

8. oktober, klokken 19 norsk tid, åpnet Dronning Sonja Norgesportalen - Norges nye offisielle landportal på internett. Begivenheten fant sted under statsbesøket til Brasil. Åpningen av den brasilianske landportalen

(www.noruega.org.br) er startskuddet for etableringen av et nytt system med i alt 85 offisielle norske landportaler.

- Den nye Norgesportalen kommuniserer bredere med et utenlandsk publikum. Et tydeligere bilde av det moderne Norge vil gi positiv uttelling for norsk politikk, næringsliv og kultur, sier utenriksminister Jan Petersen.

Samtlige norske utenriksstasjoner - over 100 - vil i løpet av første halvdel av 2004 få en ny hjemmeside. Portalen vil finnes i 16 ulike språkversjoner, og hvert enkelt nettsted vil være spesialtilpasset lokale forhold.

Etableringen av portalen vil øke informasjonstilfanget om Norge i utlandet betydelig, og styrker Utenriksdepartementets satsing på norgesprofilering. I tillegg til nyhetsstoff inneholder nettstedene store mengder faktainformasjon om det norske samfunnet.

Reiseråd for Bolivia

På grunn av den uoversiktlige situasjon i Bolivia ber Utenriksdepartementet norske borgere nøye vurdere nødvendigheten av å reise til eller å oppholde seg i Bolivia, særlig La Paz, området rundt Titicacaseen, og Cochabamba-regionen. Reisende anmodes om å ta kontakt med den norske ambassaden i Buenos Aires før reisen påbegynnes for oppdatert informasjon og registrering.

25 mill. til Afrikas Horn

Utviklingsminister Hilde Frøfjord Johnson har besluttet at ytterligere 25 millioner kroner skal øremerkes tørkerammede på Afrikas Horn (Etiopia og Eritrea), framgår det av en pressemelding fra 10. september. Norge har med dette bidratt med 300 millioner kroner til å avhjelpe matvarekrisen på Afrikas Horn og det sørlige Afrika siden situasjonen oppsto i 2002.

Den humanitære situasjonen i Etiopia er meget vanskelig. Nye anslag går ut på at 13,2 millioner mennesker vil ha behov for matvarebistand og annen innsats utenfra fram til juni 2004. I Eritrea vil omlag 2 millioner mennesker trenge hjelp utenfra.

Kornbehovene er i det alt vesentlige dekket ut året 2003. Men befolkningen er svekket på grunn av flere år med feilernæring, og derfor er det særlig behov for hjelp i form av medisiner, ernæringsinnsatser og bedret vann og sanitærtilgang.

Krever ny gjeldsletteordning

Verdens største bistandsorganisasjoner med felles front

Fire av verdens største bistandsorganisasjoner rykker nå ut mot Verdensbanken og IMF og krever sterkere menneskelige hensyn i gjeldsletteinitiativet HIPC. Et lands gjeldssituasjon er ikke bærekraftig før det er i stand til å oppnå FNs tusenårsmål, mener Oxfam, Cafod, Christian Aid og Eurodad.

GJELDSLETTE • STEN INGE JØRGENSEN
Selv om de to store internasjonale finansinstitusjonene får kritikk, er ikke alt helsvart for gjeldstyngede utviklingsland. Gjeldsbetjeningen er ikke lenger fullt så pinefull som den har vært. De 27 landene som er kvalifisert til å delta i HIPC, betalte tidligere i gjennomsnitt mer i gjeldsbetjening enn de brukte på helse og utdanning. Slik er det ikke lenger.

«Under de pågående IMF- og Verdensbanken-støttede programmene, har de økt sine bevilgninger til helse, utdanning og andre sosiale tjenester markant. I gjennomsnitt tilsvarer disse utgiftene nå nesten fire ganger mer enn det de bruker på å betjene gjelden sin», skriver Det internasjonale valutafondet (IMF) på sine egne hjemmesider.

– **Feil vurdering.** Men er det en solskinnshistorie? Nei, ikke ifølge rapporten «The Real Progress Report on HIPC». Rapporten er et samarbeid mellom aktivistorganisasjonen Jubilee Research og fire av verdens største ikke-statlige bistandsorganisasjoner: Oxfam, Cafod, Christian Aid og Eurodad – og konkluderer med at de fleste HIPC-landene slett ikke er i ferd med å nå et bærekraftig gjeldsnivå. Romilly Greenhill ved Jubilee Research forklarer til Bistandsaktuelt:

– Verdensbanken og IMF's kriterium for «bærekraftig» gjeld beregnes ut fra hvor mange prosent den utgjør i forhold til landets eksport. Etter vårt syn er ikke gjeldssituasjonen bærekraftig før landene er i stand til å møte sin befolknings behov. Vi mener at FNs tusenårsmål, som nesten hele verden har signert, må ligge til grunn i beregningene. Dersom et land ikke ligger an til å kunne gi sine innbyggere det tilbudet verdenssamfunnet har forpliktet seg til, kreves det ytterligere tiltak, sier Greenhill.

«**Stjernen» Uganda.** Kort fortalt mener Jubilee Research at bærekraftig gjeld kan beregnes på følgende måte: Først finner man ut hvilke midler et land trenger for å nå tusenårsårene. Deretter undersøker man om landet kan frigjøre disse midlene og samtidig betjene sin gjeld.

– Noen land klarer dette, andre ikke. Enkelte av de som ikke klarer det, er heller ikke innstilt på det. Men i mange tilfeller har de både innsatsvilje og programmer klare, de mangler bare pengene, sier Greenhill.

Hun understreker at hun har stor tro på gjeldslette som utviklingsfremmende grep, og at HIPC-initiativet har bragt mye godt med seg. Hun henviser til Uganda, som var det første landet som nådde «completion point» (se faktaboks,

Uganda har vært «flinkest i klassen», men sliter med å få en bærekraftig økonomi. Nå krever bistandsorganisasjoner en kursendring fra Verdensbanken og IMF.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

red.anm.) og ble betegnet som stjerneleven i klassen.

Mørke skyer. – Jeg har selv arbeidet i Finansdepartementet i Uganda og sett fremskrittene. De fattigdomsrettede tiltakene på statsbudsjettet økte fra 18 prosent i 1998 til 35 prosent i 2003. Men nå er det mørke skyer på himmelen igjen. Hele 322 millioner dollar som ble lovet i gjeldslette, er fortsatt ikke endelig vedtatt. Seks kreditorer truer med søksmål. Og prisene for kaffe på verdensmarkedet – som utgjør 45 prosent av Ugandas eksportinntekter – har sunket betydelig. I dag er ikke Ugandas økonomi bærekraftig selv etter HIPC-målestokk. Og dersom vi legger FNs tusenårsmål til grunn, trenger landet både full gjeldslette og en betydelig økning i bistanden, sier Greenhill.

Kredittormakt. Rapporten fra Jubilee Research konkluderer med at kreditorene har for mye makt i utformingen av betingelsene for gjeldslette. Spesielt IMF får kritikk:

– IMF krever at landene både privatiserer og kutter i offentlige utgifter. Flere av landene ligger over IMF's grenseverdier bare fordi de må betale lærerlønninger. Noen får ikke frigjort gjeldsletten de er lovt fordi de henger etter i privatiseringen. Dette til tross for at de har programmene klare for å satse på mer helse og utdanning. Etter mitt syn kan privatisering være både bra og dårlig, men hovedpoenget er at det skal ikke ha noe med gjeldslette å gjøre. Det bør ikke være noen slik link, sier Greenhill.

Ønsker nytt HIPC-styre. Greenhill mener at det nåværende styret for HIPC bør erstattes av et mer uavhengig panel som er mindre preget

av kreditorenes ønsker og har flere representanter for de fattige landene.

– Delvis ønsker vi også dette fordi HIPC har gått i stå siden 2000. En viktig grunn er at kreditorene ikke leverer det de skal. Mens den bilaterale slettingen fra G7-landene har tatt en svært stor del av byrden, har Verdensbanken og IMF redusert sine forpliktelser. Dette er urettferdig. Å være dommer i sin egen sak er jo et underlig rettsprinsipp, sier hun.

– **PRSP er unødvendig.** De fire store bistandsorganisasjonene mener også at PRSP-programmene (se faktaboks, red.anm.) som betingelse for gjeldslette er unødvendige.

– Det holder at landet har et program som sikrer at den slettede gjelden går til utviklingsformål i tråd med FNs tusenårsmål. De må selvfølgelig ville dette, og godta å bli kontrollert, mener Greenhill.

– Men hvis man trekker gjeldsletteprosessen lenger unna de globale institu-

HIPC-INITIATIVET

■ HIPC står for Heavily Indebted Poor Countries, det vil si «meget gjeldstyngede fattige land». I 1996 lanserte Verdensbanken og Det internasjonale pengefondet et gjeldsletteprogram for disse landene, i samarbeid med andre multilaterale og bilaterale kreditorer. Så langt har 27 land, hvorav 23 i Afrika, fått slettet eller er forespeilet slette av til sammen 51 milliarder dollar gjennom HIPC-initiativet.

■ For å komme inn under HIPC-ordningen er det første skrittet å analysere et lands gjeldsbyrde i et bærekraftsperspektiv. Dersom den eksterne gjelden utgjør mer enn en viss prosentandel av verdien av den samlede eksporten – er landet kvalifisert til HIPC-assistanse. Da vil kreditorene forplikte seg til å redusere sine fordringer slik at landet kommer ned på et bærekraftig nivå. Land som får en slik status befinner seg på «Decision point».

■ Så snart et land har nådd «Decision point» kan gjeldsletten begynne. Men for å nå full og ugjenkallelig slette må landet gjennomføre reformer i tråd med programmer fra IMF og Verdensbanken, samt utvikle og følge en PRSP (Poverty Reduction Strategy Paper) – en nasjonal fattigdomsstrategi.

■ Først når landet har tilfredsstillt disse kriteriene kan det nå «Completion point» hvor kreditorene er forventet å gi avkall på hele beløpet de forpliktet seg til under «Decision point».

■ Så langt er 26 milliarder dollar – eller 19 prosent av den totale gjelden – blitt slettet. Ytterligere 23 milliarder dollar er lovt, men foreløpig ikke innfridd, til de 19 landene som befinner seg mellom «Decision point» og «Completion point».

■ Dersom alt som er lovt også blir gjennomført, vil den totale gjeldsbyrden falle til 91 milliarder dollar, ca 2/3 av nivået før gjeldsletten begynte. I tillegg kommer ny gjeld som landene har tatt opp i mellomtiden.

Kilder: IMF, Jubilee Research

Les hele rapporten på: www.jubileeresearch.org

”

Etter vårt syn er ikke gjeldssituasjonen bærekraftig før landene er i stand til å møte sin befolknings behov.

Romilly Greenhill, Jubilee Research.

Nye fredssamtaler i Sri Lanka?

sjonene, så vil kanskje fremtidige lånegivere kvie seg ytterligere for å låne disse landene penger i fremtiden?

– Vi må bort fra troen på at det er lån disse landene trenger mest. Kanskje er det ikke så galt om vi klarer å unngå en ny gjeldskrise om 15 år. Vi tror at et uavhengig rammeverk for

gjeldsletten vil få långivere til å tenke seg om to ganger. De vil måtte spørre seg: «Låner jeg nå penger til et korrupt regime»? Kan det hende at det uavhengige panelet om noen år vil konkludere med at jeg derfor ikke skal få pengene mine tilbake?

– Litt for enkle løsninger, sier UD-statssekretær

– Jeg synes det framkommer forståelige bekymringer om hvorvidt HIPC-initiativet vil gi fattige land en bærekraftig gjeldssituasjon. På den annen side reflekteres det åpenbart seiglivede misforståelser m.h.t. hva som kan oppnås ved gjeldslette, sier statssekretær i Utenriksdepartementet Olav Kjørven i en kommentar til rapporten.

Han mener det utvilsomt er behov for økt innsats for at Tusenårsmålene skal bli virkelighet. – Men det blir for enkelt når dette kokes ned til et spørsmål om mer gjeldslette og betydningen av utviklingslandenes egen innsats nærmest ignoreres. Oppnåelse av Tusenårsmålene er – og må være – et partnerskap. Ikke bare mellom rike og fattige land, men også mellom regjeringene i utviklingslandene og deres egen befolkning, sier Kjørven.

Reduserer to tredeler. Statssekretæren mener at det er helt urimelig å mene at en ordning som tross alt vil redusere de fattigste landenes gjeld med opptil 50 milliarder dollar, 2/3 av deres gjeld, har feilet, slik man kan få inntrykk ut fra rapporten.

Olav Kjørven, statssekretær i Utenriksdepartementet.

– Det er allikevel behov for å se nærmere på hvordan man skal videreføre en bærekraftig gjeldssituasjon etter at landene har fått gjeldslette og hvordan man skal definere dette begrepet, sier han.

Egen innsats. Kjørven forstår organisasjonenes ønske om å knytte definisjonen av «bærekraftig gjeldssituasjon» til oppnåelsen av Tusenårsmålene, fordi dette intuitivt synes å ha en viss appell.

– På den annen side er det både mer grunnleggende og praktiske problemer ved en slik tilnærming. Oppnåelsen av målene avhenger vel så mye av landenes egen innsats på en rekke områder, sier han.

Lav skatteinngang. Kjørven viser til at mange HIPC-land for eksempel har en svært lav skatteinngang. – Det er grunn til å etterspørre økt fokus på dette problemet også fra de ikke-statlige organisasjonene. Uten en betydelig økt skattelegging vil mange land ha store problemer, både med å nå Tusenårs mål og med å styrke bærekraften i makroøkonomien.

Spørsmålet om hva som må gjøres etter HIPC for at de fattige landene skal oppnå en bærekraftig gjeldssituasjon står nå høyt på dagsordenen for Verdensbanken og IMF og vil bli et hovedtema ved institusjonenes halvårsmøte våren 2004.

– Det er jeg uenig i. Det er begrenset hva som kan utrettes med gjeldslette. Mange av landene betalte ikke gjelden sin tidligere heller, derfor er det først og fremst nye ressurser de trenger. Hvis vi ser rundt i verden på land som har hatt suksess i fattigdomsbekjempelsen, så var det ikke gjeldslette som lå til grunn for det.

Når det gjelder Jubilee Researchs kritikk av at IMF holder tilbake penger til land som står klare med fattigdomsbekjempende prosjekter, bare fordi landene ennå ikke har privatisert det de skal, er Wang like avvisende:

– Med forbehold om at jeg ikke har lest rapporten, vil jeg understreke at hele poenget med kravene er å legge grunnlaget for en bærekraftig vekst også etter at HIPC-initiativet eventuelt er sluttført. «Completion point» er fleksibelt i forhold til dette. De landene som nå står fast gjør det fordi de ikke har klart å holde sitt makroøkonomiske program i rute. Da hjelper det ikke om vi gir mer gjeldslette, sier Jiang-Ye Wang.

IMF aviser kravene

• STEN INGE JØRGENSEN

Det internasjonale valutafondet mener at kritikken fra Jubilee Research ikke rammer dem, og ser ingen grunn til å utvide kriteriene for hva som skal regnes som bærekraftig gjeld.

– HIPC-initiativet handler bare om gjeldslette, og vi har aldri ment at gjeldslette er tilstrekkelig i seg selv for at landene skal nå tusenårs målene. Det er mye mer som skal til, sier Jiang-Ye Wang, som er assisterende avdelingsdirektør i Valutafondets Official Financing Division.

– Men Jubilee mener at gjeldslette er et meget effektivt grep for å bidra til utvikling. – Burde man ikke da utvide ordningen?

Jiang-Ye Wang, assisterende avdelingsdirektør i Valutafondets Official Financing Division.

Etter et halvt års stillstand går det mot nye fredssamtaler mellom Tamil-tigrene (LTTE) og Sri Lankas regjering.

SRI LANKA

• TORGEIR NORLING

Politisk leder S.P. Tamilselvan sto i spissen for en delegasjon fra LTTE som nylig besøkte Norge for å få innspill til geriljaens siste forslag om overgangsstyre for de nordlige og østlige delene av Sri Lanka.

I forkant av møter med blant andre utenriksminister Jan Petersen og statssekretær Vidar Helgesen, fortalte tigerlederen at LTTE ønsker å gjenoppta fredsforhandlingene som ble brutt i april.

– Ja, svarer han på Bistandsaktuelt spørsmål om forhandlingene nå vil starte opp igjen.

Lang pause. Siden LTTE trakk seg fra samtale har uroligheter og brudd på våpenhvileavtalen skapt frykt for at fredsprosessen på Sri Lanka kunne bryte sammen. Tamil-tigrene har nektet å vende tilbake til forhandlingsbordet før de fikk en garanti fra regjeringen om at en overgangsadministrasjon for de nordlige og østlige provinsene ville komme på plass. En slik administrasjon vil gi LTTE formell makt og innflytelse også i de tamilske områdene som i dag kontrolleres av regjeringen.

Etter at regjeringen leverte en skisse til en løsning, begynte LTTE å utarbeide et motforslag til regjeringens plan. Tamilselvan fremholder at tamil-tigrenes forslag nærmest er ferdigstilt, og at det vil bli overlevert Sri Lankas myndigheter i slutten av oktober. Forhandlingene vil i neste omgang starte på basis av de to utkastene.

– Uansett hvor realistisk vårt forslag måtte være, vil det definitivt bli nødvendig å sitte ned for å snakke om hva som skal bli den endelige avtalen. Det vil bli en felles avtale, og derfor er det nødvendig at vi møtes, sier Tamilselvan.

Stor avstand. Tigerlederen ønsker

FAKTA

■ Den totale norske bistanden til Sri Lanka var i fjor på 171 millioner kroner. Dette utgjorde rundt 6,5 prosent av den totale bistanden til landet.

■ Hovedformålet med bistanden er å bidra til fred og forsoning, styrking av demokrati og menneskerettigheter, samt næringsutvikling for økt sysselsetting.

■ Norges rolle som tilrettelegger i fredsprosessen medfører at Norge har en sentral rolle i utviklingsdialogen med landet.

ikke å avsløre nøyaktig hva LTTEs motforslag inneholder. Det forventes imidlertid at det vil være stor avstand mellom de to forslagene. Satyavil Balakrishna, programleder ved Sri Lankas fredsråd, mener det er sannsynlig at LTTE vil kreve full kontroll over lov og orden, landrettigheter og utvikling i de tamilske områdene. Han hevder det er svært viktig at regjeringen nå forsøker å bygge en bru over ulikhetene.

– LTTE vil kreve det maksimale, og det er nødvendig at regjeringen møter deres innspill konstruktivt, sier han og peker på at LTTEs forslag vil kunne skape store reaksjoner på Sri Lanka.

– Når LTTEs plan kommer på bordet vil det medføre voldsomme protester fra det sørlige Sri Lanka og elementer i samfunnet som motsetter seg fredsprosessen, sier han.

Tilfreds. Det forventes at forhandlingene vil starte på nytt i november eller desember, og at de enten vil holdes i Thailand eller Europa. Fra norsk side uttrykkes det tilfredsstillende over at samtalen er i ferd med å komme i gang igjen.

– Selve det at det føres forhandlinger er positivt, fordi det skaper tillit til prosessen. Folk vil satse mer på å gjenoppbygge hjemmene sine og komme i gang med livene sine, men i tillegg er det nødvendig at man finner løsningen, sier spesialrådgiver i utenriksdepartementet, Erik Solheim.

LTTEs politiske leder Sinniah Paramu Tamilselvan var nylig i Norge for å drøfte detaljene rundt et forslag om overgangsstyre for de nordlige og østlige delene av Sri Lanka. (Bildet er fra Paris 26. august i år.)

FOTO: PHILIPPE DESMAZES/AFP/SCANPIX

Mot fred i Sudan?

Første viktige hinder passert

I forrige måned ble den sør-sudanske opprørsbevegelsen SPLA/SPLM og Khartoum-regimet i nord enige om første punkt i en fredsavtale: delt ansvar for landets sikkerhet. Partene skal ha hver sin hær og i tillegg felles hærenheter.

SUDAN

• GUNNAR KOPPERUD

Norge spiller sammen med Storbritannia og USA en viktig rolle som pådriver i fredsforhandlingene, der svært vanskelige punkter fortsatt gjenstår. Det finnes dem som spør seg: Er disse forhandlingene reelle?

– Så absolutt, begge partene forhandler reelt. De har mer igjen for fred enn for krig. For Khartoum er situasjonen vanskelig; SPLA i sør har skaffet seg flere allierte blant militsene i landsdelen, og opprøret vest i Darfur har skapt en ny front. Det samme skjer i Kasala i Øst-Sudan dersom krigen fortsetter. Khartoum er dessuten under sterkt press fra USA, og trenger å komme seg ut av kulda og inn i varmen, det vil si å bli strøket av den amerikanske terrorlista. Innenriks er Khartoum også presset - folk er lei av krigen, de er krigstrette, og det blir vanskelig for regimet med en flerfrontskrig, sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson

Kongresslov ligger klar. – Men viktigst er forholdet til amerikanerne. Sudan har vært i bilateral dialog med USA i lang tid. Khartoum er for eksempel opprørt over Sudan Peace Act som ligger klar i den amerikanske kongressen, og som vil utløse millioner av dollar i støtte til SPLM hvis det ikke blir fred og loven iverksettes, sier Frafjord Johnson.

– Hva med SPLA/SPLM - hvilke grunner skulle de ha for å forhandle om fred?

– John Garang og ledelsen i SPLA/SPLM står samlet bak ønsket om en fredsavtale. De ser at det blir vanskelig å vinne en krig med en bærekraftig militær løsning. Khartoum har riktig nok vunnet mye i det internasjonale diplomatiet i det siste, men SPLA/SPLM har styrket sin posisjon internt og har mye å tjene på å forhandle nå, sier Hilde Frafjord Johnson.

Ingen er sterk nok til å vinne. – I Sudan svinger maktforholdet mellom nord og sør som det svinger mellom regn og tørke. Men begge parter har overfor meg erkjent at det ikke finnes noen militær løsning på krigen, og da blir selvfølgelig spørsmålet: Når er det luredt å forhandle? For SPLM har nok kommet til at det er lurt å forhandle NÅ. Også SPLM er

Inneværende runde av den sudanske borgerkrigen har rast siden 1983. Nå kan det virke som om partene har innsett at ingen av dem er sterke nok til å vinne. Bildet viser opprørsoldater i Sør. FOTO: GØRIL TRONDSÉN BOOTH

under internasjonalt press for å levere fred, og krigstrettheten blant folk i sør er lik den blant folk i nord, sier utviklingsministeren.

– Hva er gjort av forberedelser til å følge opp en fredsavtale?

– Ganske mye. Partene selv har kommet relativt kort i sine forberedelser av en oppfølging, men i Machakos-protokollen ligger det inne overvåkingsmekanismer med internasjonal deltakelse, og det er viktig. Oppfølgingen av en fredsavtale må omfatte tre ting - internasjonale garantier, sikkerhet og bistand, sier Hilde Frafjord Johnson.

Enighet om FN-deltakelse. – Storbritannia har lagt fram en presedensuttalelse i Sikkerhetsrådet som ble behandlet for kort tid siden. Den omhandler omfanget og karakteren av en overvåkings- og oppfølgingsrolle for FN i Sudan. Khartoum er helt med på at FN skal ha en rolle i landet etter en fredsavtale, men partene må forhandle ferdig før behovet kan bli endelig avklart, sier Frafjord Johnson.

– På bistandssiden skal det fore-

”**Oppfølgingen av en fredsavtale må omfatte tre ting – internasjonale garantier, sikkerhet og bistand.**

Hilde Frafjord Johnson, utviklingsminister.

tas en behovsvurdering både av de første seks månedene og av overgangsperioden på seks år. Flere givermøter er allerede holdt, og flere er planlagt. Når avtalen er ferdig skal det holdes en stor giverkonferanse i Oslo. Et avgjørende premiss for bistanden er selvfølgelig fordelingen av Sudans oljeinntekter. Bistandsarbeidet ledes av FN de første seks månedene, deretter vil Verdensbanken etter alt å dømme ha en lederrolle, sier Hilde Frafjord Johnson.

Hun legger til at FN også forbereder seg på å slå sammen sine regionkontorer i Nairobi og Khartoum.

Lært av feil. – Dette er bedre forberedt enn mange andre fredsprosesser. Vi ønsket å sikre oss mot en gjentakelse av Addis Abeba-avtalen fra 1972, der det ikke var noe oppfølgingsrolle for det internasjonale samfunn. Vi har lært av tidligere feil, og startet faktisk noen av de operative forberedelsene allerede i 1999, sier utviklingsministeren.

Hun innrømmer at det blir helt avgjørende for en fredsavtale hva de

enkelte land kommer med av bistand og gjeldslette, og understreker i den sammenheng at Sudan-regjeringen er svært forgjeldet.

Krever oppslutning. – Men vi krever at det internasjonale samfunnet stiller opp, og vi er rimelig trygge på at det vil stille opp. Det er allerede meldt interesse fra alle sentrale givere, også fra den arabiske liga, sier hun.

– Hva slags sivil samfunn kan vi vente oss av SPLA/SPLM i Sør-Sudan etter en fredsavtale?

– Fredsavtalen vil skape en ny virkelighet både for nord og sør, en virkelighet som forutsetter en helt annen åpenhet, pluss en demokratisk prosess. Det kommer til å kreve mye av begge parter. SPLM har erfaring med kirkenettverk i sør - det eneste organiserte sivile nettverket i landsdelen, med for eksempel egne kvinnegrupper. Sør-Sudan har et levende aktivt kirkesamfunn, det er et godt sted å starte, sier utviklingsminister Hilde Frafjord Johnson.

Halvparten av Kenyas dommere er korruperte

KENYA

Halvparten av Kenyas dommere og nesten en tredel av andre rettsmedlemmer er korruperte, viser en granskning av Kenyas rettsvesen. Nå er disse suspendert fra jobbene mens president Mwai Kibaki beordret en nærmere etterforskning av korrupsjonsanklagene. Undersøkelsen er utført av en kommisjon ledet av en dommer. Komiteen har samlet bevis mot fem av landets ni

dommere i landets høyeste rett og mot 18 av 36 dommere i Høyesterett.

– Korrupsjonen har ført til tap av tillit til rettsvesenet som en institusjon, sier lederen av granskningskommisjonen, dommer Aaron Ringera til BBC. Ifølge kenyansk lov må lederen i den høyeste retten be president Mwai Kibaki om å få satt i gang en nærmere etterforskning av anklagene mot de 23 korruperte høyeste-

rettsdommerne. Ringera opplyser at kommisjonen har bevis mot 152 av Kenyas totalt 300 dommere og rettsmedlemmer. Lokale medier har offentliggjort både navn og bilde av de 23 suspenderte høyesterettsdommerne. Ifølge BBC har Kenyas president sendt ut en pressemelding hvor etterforskningsordren ble gitt. Da Kibaki ble president i fjor var en av hans valglofter å bekjempe den

omfattende korrupsjonen i landet. En opprydding rettssystemet var et av hovedmålene. Dommerne skal ha tatt i mot bestikkelser for å dømme i favør eller for å utsette domfellelsen, skal ha drevet forretningsvirksomhet og levd et liv som ikke sto i samsvar med den offisielle inntekten.

– Fortsatt stor avstand

...men SPLA-lederen tror på fredsavtale i Sudan før jul

NAIVASHA (b-a): Lederen for Sudans frigjøringshær John Garang tror på fredsavtale innen jul, sjøl om avstanden mellom partene fortsatt er stor. Khartoum-regjeringen ønsker å slutføre forhandlingene nå.

• I KENYA:
HALLE JØRN HANSEN

Det var en avslappet, vennlig og selv-sikker leder for den sudanske frigjøringsorganisasjonen SPLA Bistandsaktuelt møtte i vakre omgivelser på Simba Lodge i Naivasha i Kenya tirsdag 21. oktober, bare timer før den amerikanske utenriksministeren Colin Powell gjorde sin entré.

– Vi vet at Colin Powell har forventninger om at vi de neste timene skal gjøre store framskritt i forhandlingene, sier John Garang.

Fordeler makt. – Men det vil ikke kunne skje. Til det er avstanden mellom partene fortsatt for stor. Det gjelder særlig avtaleverket om politisk maktfordeling mellom nord og sør, hvordan de nye politiske institusjonene skal settes sammen og virke, når og hvordan valg, skal organiseres og gjennomføres, sier Garang.

Krever innrømmelser. – Men om vår motpart kan gi de innrømmelser vi har bedt om når det gjelder fordeling av landets naturrikdommer og når det gjelder internt selvstyre og sikkerhet for de omstridte områdene i nord; Abei, Nuba fjellene og den sørlige Blå Nil provinsen, vil vi ha nye konkrete forhandlingsresultater på bordet når Powell kommer.

Den demokratiske opposisjon i nord har vokst seg svært sterk i de siste årene, og truer med sin egen tyngde regimet i Khartoum.

– Hva mer venter du fra Powells besøk?

– Jeg er sikker på at han både har forventninger til oss, og at han sterkt vil oppmuntre oss til å lykkes i fortsettelsen. Sånn sett er jeg glad for besøket. Det forsterker kraftig det press vi har om at vi må lykkes

– Når vil dere ha ferdig en fullstendig avtale?

– Det vil enda ta noen uker før alt er på plass og alle parter er fornøyd med alle tekstene, men enten til jul eller ved årsskiftet vil vi ha en fullstendig fredsavtale, mener Garang.

Vil slutføre nå. Fra den sudanske regjeringssiden, der delegasjonen ledes av visepresident Ali Osman Mohammed Taha, er signalene foran Powells besøk tilsynelatende klare.

Der sier man at man er rede til å slutføre forhandlingene nå og ha en avtaletekst som bygger på generelle prinsipper for hvordan maktfordeling, fordeling av naturressurser samt styresett og sikkerhet i de omstridte områder skal iverksettes.

Konkret. SPLM og NDA, den nasjonale demokratiske alliansen for hele Sudan som også ledes av John Garang, og som også har sine representanter i Naivasha, er like tydelige på at det ikke holder med generelle prinsipper bare, men at konkrete tall for sammensetningen av overgangsregjeringen og nasjonalfor-samlingen samt fordeling av naturrikdommene skal inn i avtalen.

Det samme gjelder for alle datoer når avtaleverket skal settes i verk og frister for hva som ellers hører med.

– Vi har hatt tilstrekkelig erfaringer med regimet i Khartoum til å vite at det ikke holder med prinsip-

per og generelle vendinger, sier Sharif Harir, tidligere seniorforsker ved universitet i Bergen, nå assisterende generalsekretær i NDA og nestleder for Sudans føderale demokratiske allianse med hovedforankring i den nordvestlige provinsen Dafur.

Pisk og gulrot. Når det nå rår en stor grad av optimisme om at det blir en fredsavtale, skyldes det flere forhold.

For det første har forhandlingsprosessen vart i halvannet år. Det har vært ytt meget store bidrag av faktisk og forhandlingsteknisk art fra det internasjonale samfunn, og dette har bidratt til tillitsbygging mellom partene. Det internasjonale politiske presset er hele tiden stort. Folk både i nord og sør er trette av krig og ødeleggelse, og vil ha fred. Den demokratiske opposisjonen i nord har vokst seg meget sterk i de siste årene, og truer med sin egen tyngde regimet i Khartoum. Alle parter innser at fortsatt krig er håpløst.

Mye gjenstår. Men Garang innrømmer at en fredsavtale bare er en del av jobben.

– Den største og vanskeligste delen gjenstår, nemlig gjennomføringen av avtalen. Like viktig er det å huske på at den regjeringen som vil følge i fredsavtalens kjølevann, er en overgangsregjering sammensatt av dagens forhandlingspartnere. Våre ambisjoner er større enn det. Vi skal ha frie valg i hele Sudan seinest om fire år. Deretter skal vi endre den politiske arkitektur i hele Sudan og legge grunnlaget for et varig demokrati og dermed varig fred i hele Sudan, sier Garang.

notiser

Minst medieomtale

Bistand er og blir et lite tema i norsk presse. Ikke en gang historiens mest medieomtalte og profilerte norske utviklingsminister klarer å endre på det, skal man dømme etter en ny analyse av de mest og minst omtalte statsrådene i Bondevik-regjeringen.

«Regjeringens minst medieomtalte statsråder er bistandsminister Hilde Frafjord Johnson (KrF), sosialminister Ingjerd Schou (H) og fiskeriminister Svein Ludvigsen (H)», melder NTB.

Det er analysebyrået Observer Norge som har analysert mediedekningen av regjeringen, og undersøkelsen viser at Bondevik selv har en like høy andel medieomtale som de fire mest profilerte statsrådene fra Høyre til sammen.

Strømmestiftelsen med radioprogram

Bistandsorganisasjonen Strømmestiftelsen blir hovedsamarbeidspartner for Barnekanalen AS som skal lage barneprogram for den nye radiokanalen Kanal4, skriver NTB.

Det innebærer at Barnekanalen fritt kan bruke Strømmestiftelsens kompetanse om fattigdom og nord-sør-problematikken i sine radioprogrammer.

– Vi skal ikke ha noe med det redaksjonelle innholdet i radiokanalen, men vi ønsker å sette søkelys på nord-sør-problematikken i forhold til barn, og tror at denne avtalen kan bidra til å sette dette på dagsordenen, sier markedsjef Lars-Ivar Gjorv i Strømmestiftelsen til NTB.

Tilbake til skolen for gratis mat

Ett gratis måltid hver dag har vært nok til å lokke grunnskolebarn i sør-provinsen i Zambia tilbake til skolen. Pilotprosjektet «Skolemat» som ble lansert i juli i år, er nå innført ved femti skoler i fem distrikter og sørger for næringsrik grøt til 19.000 skolebarn i landets mest tørkede områder, melder nyhetsbyrået IRIN.

Sibi Lawson, leder av World Food Programme (WFP), sier at etter prosjektet er innført har oppmøtet på skolen økt med minst 20 prosent, og engasjementet i skoleaktiviteter har økt hos foreldrene og i samfunnet. Skolebarna er også blitt mer oppmerksomme i klassen.

Barn i Zambia blir ofte tatt ut av skolen for å hjelpe til med husarbeid, og tiltaket med å innføre et varmt måltid om dagen er med på å snu denne trenden, uttaler Lawson.

Foreldre- og lærerorganisasjoner ved skolene bygger lagerrom, lager mat, og sørger for den daglige driften av ordningen. Inkludert i initiativet er også en kur mot innvollssormer.

Sudans visepresident Ali Osman Mohammed Taha (t.h) forhandler med SPLA-leder John Garang i Naivasha i Kenya.

FOTO: KHALIL SENOSI, AP/SCANPIX

Endelig medisiner?

Tvil og håp etter historisk helomvending

CAPE TOWN (b-a):

Ingen er enda helt sikre på når Sør-Afrikas hivpositive vil få medisiner. Men ANC-regjeringens tilsynelatende helomvending feires av de som i årevis har kjempet for gratis medisiner.

SØR-AFRIKA

• I SØR-AFRIKA:
MAGNUS BJØRNSSEN

- Amandla! - Ngawetu! Slagordene gjaller på Treatment Action Campaigns (TAC) massemøte i den fattige bydelen Gugulethu utenfor Cape Town. Ropene om makt til folket ble sist brukt under kampen mot apartheid, men i dag er det noe helt annet som får rundt tusen mennesker til å bruke lørdagen på politikk. ANC-regjeringens plan for hvordan den skal gi medisiner til Sør-Afrikas hivpositive skal snart lanseres.

Gjennombrudd. Planen sees som et gjennombrudd i TACs arbeid for gratis medisiner til landets hivpositive.

- Jeg vil ikke kalle det en seier. Det er ikke et passende ord når hundretusenvis av mennesker har dødd unødvendig av epidemien. Dette er heller ikke et spørsmål om vinnere eller tapere. Men regjeringens uttalelse fra august er absolutt et vendepunkt i kampen for medisiner, sier Nathan Geffen, nasjonal leder i TAC.

Oppsikt. 8. august i år ba den sørafrikanske regjeringen landets helseministre om å utarbeide en plan for hvordan medisiner kan inkorporeres i kampen mot hiv/aids. Planen ble overlevert regjeringen i midten av oktober, men ventes ikke offentliggjort i begynnelsen av november.

Uttalelsen ble sett som et linjeskifte i en regjering som lenge hadde vært skeptiske til medisiners rolle i hiv-bekjempelse. Blant annet har helseminister Manto Tshabalala-Msimang ved flere anledninger uttalt at hun mener et godt kosthold er like effektivt som medisiner, og i 2000 vakte president Thabo Mbeki stor internasjonal oppsikt da han åpnet for muligheten for at det ikke nødvendigvis er hiv-viruset som forårsaker aids.

Forpliktende. I april 2002 presenterte ANC-regjeringen en uttalelse hvor medisiner ble omtalt som viktig for å forhindre overføring av hiv-viruset

Aktivister fra Treatment Action Campaign (TAC) på vei til massemøte for å feire den sørafrikanske regjeringens beslutning om å gjøre medisiner tilgjengelig for landets 4,7 millioner hiv-positive.

FOTO: MAGNUS BJØRNSSEN

fra mor til barn, og for å forhindre at voldektsoffere vil bli smittet. Men ifølge TAC ble den ikke etterfulgt av handling. Denne er annerledes, ifølge Geffen.

- Det ligger en klar forpliktelse i uttalelsen fra august, sier han.

Noe som langt på vei bekreftes av regjeringen selv.

- Siden planen ikke er offentlig ennå, kan jeg ikke si noe mer enn at den setter et mål om at vi på sikt skal klare å gi medisiner til alle de 500 000 hivpositive sørafrikanerne som trenger det, sier Sibani Mngadi, pressetalsmann for helseministeren.

Tviler. Ifølge TAC bør regjeringen ha som mål at 200 000 hivpositive får medisiner innen 2005. Sannsynligvis er mer enn 4,7 millioner mennesker i Sør-Afrika smittet av viruset - et tall som er det høyeste i verden. TAC og regjeringen er enige om at det blant dem er rundt en halv million som har nådd et stadium av sykdommen hvor de trenger medisiner. Men ikke alle deler TACs glede. Opposisjonspartiet Democratic Alli-

ance (DA) sår tvil om hvor helhjertet regjeringens uttalelse fra august er.

- Vi ønsker den selvsagt velkommen. Men vi er forsiktige i vår optimisme - dette er sannsynligvis lite annet enn velgerfrieri før neste års parlamentsvalg, sier Mike Walters, pressetalsmann for DA.

”

«Seier» er ikke et passende ord når hundretusenvis av mennesker har dødd unødvendig.

Nathan Geffen, TAC.

Ikke overbevist. Verken han eller TAC tror regjeringens uttalelse kommer som følge av en ny overbevisning hos helseministeren eller presidenten.

- For litt over en uke siden sa Mbeki at han ikke kjenner noen som har hiv. Og Tshabalala-Msimang fortsetter å hevde at hun har mer tro på kosthold enn medisiner (i hiv-bekjempelse red. anm.). Noe som viser at ANC fortsatt ikke tar epidemien på alvor, fortsetter Walters.

Splid. Den 15. august skrev den sørafrikanske avisa *Mail and Guardian* at regjeringens uttalelse kom etter en hard, indre splid i ANC. I følge artikkelen var det et vedvarende press fra sentrale personer i ANC, blant annet

utdanningsminister Kader Asmal og en sentral valgstrateg, som til slutt resulterte i uttalelsen fra august. Avisa siterer anonyme kilder som hevder at helseministeren var personlig skuffet over regjeringens vedtak. Og ifølge Walters har fortsatt President Thabo Mbeki til gode å offentlig støtte regjeringens nye politikk.

- **Helhetlig.** Mngadi vil imidlertid ikke være med på hva han kaller spekulasjoner.

- De som kommer med slike påstander må forstå hvordan det sørafrikanske konstitusjonelle demokratiet fungerer. Regjeringen har instruert helseministeren om å levere en oversikt over hvordan medisiner kan leveres. Noe hun har gjort, hurtig og innenfor de tidsrammene hun fikk. Dette er et spørsmål om en helhetlig politikk hos regjeringen - ikke om individer, avslutter helseministerens pressetalsmann.

Magnus Bjørnsen er norsk frilansjournalist bosatt i Sør-Afrika.

Millioner av barn er tilbake på skolebenken i Tanzania

TANZANIA

• GUNNAR ZACHRISEN

Norges hovedsamarbeidsland Tanzania har i løpet av tre år oppnådd oppsiktsvekkende resultater innenfor grunnskoleutdanning. Det fastslo landets utdannings- og kulturminister Joseph Mungai da han nylig deltok på NORADs årlige fattigdomskonferanse.

Mungai presenterte tall som kunne få en hvilken som helst bistandsarbeider til å sperre øynene opp. - På tre år har vi redusert gruppen av barn mellom 7 og 13 år som ikke går på skole fra 41 prosent i år 2000 til drøyt 11 prosent i år. Det betyr at antallet barn utenfor skolen er

redusert fra 2,3 millioner til 700.000 barn, opplyste Mungai.

Han lovt samtidig at arbeidet fram mot grunnskole for alle ville bli videreført og intensivert. Målet ville, ifølge utdanningsministeren, bli nådd senest i 2010. Ministeren lovt i den sammenheng både tilnærmet 100 prosent opptak til 1. klasse og at alle barn ville måtte gjennomføre grunnskolen.

Tanzania har hatt obligatorisk grunnskole siden 1978, men den positive trenden mot økt skolegang for barn og ungdom fikk en alvorlig knekk da regjeringen på 1980-tallet så seg nødt til å introdusere skole-

Gruppen av barn som ikke går på skole er redusert fra 41 til 11 prosent.

penger. Vedtaket var knyttet til økonomisk krise, høye gjeldsutgifter og press fra det internasjonale giversamfunnet om reduksjon av høye offentlige budsjettunderskudd. Men beslutningen førte samtidig til at millioner av barn i fattige familier ble tatt ut av skolen.

- Nesten en tredjedel av vår befolkning lever under fattigdomsgrensa på 1 dollar om dagen. I ettertid er det ingen tvil om at det var et alvorlig feilgrep å gjeninnføre skolepenger, sier Mungai.

Om årsaken til suksessen med å få flere barn inn i skolene trakk ministeren fram tre faktorer: politisk

vilje på øverste nasjonale nivå, fjerning av skolepenger og andre former for kostnader ved skolegang og bruk av lovverket. I dag er det straffbart for foreldre i Tanzania å holde sine barn borte fra grunnskolen.

Som en følge av økningen i antallet elever - fra 4,4 millioner til 6,6 millioner - er det også blitt et kraftig press på kapasiteten for skoler, klasserom og lærere. Til sammen er 31.000 klasserom og 7500 lærerrom bygget, mens det er ansatt nesten 18.000 nye lærere.

Fattige snytes for velferd

Ny rapport: Bare halvparten av Indias fattigskoler har undervisning

I Adaboya i Ghana må barn gå fire kilometer til nærmeste skole fordi deres egen skole er til nedfalls og ikke kan brukes i regntida. I India viste uvarslede besøk på 200 grunnskoler at det ved halvparten av dem ikke foregikk noen undervisning.

• GUNNAR KOPPERUD

Eksemplene er fra Verdensbankens nye utviklingsrapport, og illustrerer de to vanligste problemene med offentlige tilbud til fattige – enten når ikke tilbudene fram, eller de er for dårlige.

Rapporten tar for seg sammenhengen mellom offentlige tilbud og velstand, og konkluderer med at en omfattende velferdsheving blant verdens fattige forutsetter bred satsing på offentlige ytelser innen helse, utdanning, vann, kloakk og elektrisitet. Uten en slik satsing vil sykdom og analfabetisme fortsatt holde mange mennesker nede i fattigdom.

Når ikke fram. – Altfor ofte når ikke tilbudene fram til de fattige, sier Verdensbankens president James D. Wolfensohn. – Denne svikten er kan hende mindre oppsiktsvekkende enn økonomiske kriser, men virkningen av en slik svikt er både vedvarende og dyp.

Rapporten gir eksempler på land der offentlige ytelser er blitt prioritert. Indonesia satset store beløp på utdanning og fikk fordoblet innskrivingen av elever til 90 prosent. Innskrivingen i Uganda gikk opp fra 3,6 millioner til 6,9 millio-

ner i løpet av fem år etter tilsvarende satsing fra myndighetene. I Mexico sank sykdom blant barn med 20 prosent etter at myndighetene begynte å gi kontantstøtte til familier som regelmessig tok barna med til helsekontroll.

Det nytter. Verdensbankens nye utviklingsrapport gir også eksempler på at organisert politisk press fører fram. I Uganda ble det opprør blant folk da avisene avslørte at bare 13 prosent av bevilgningene til grunnskolen faktisk nådde fram. I dag når 80 prosent fram, og skolens budsjett er slått opp på klasseromsdøra. I El Salvador organiserte foreldre regelmessige besøk på skolene og fikk med det både senket fraværet blant lærerne og hevet karakternivået.

Men skrekkehistoriene florerer. I Potrero Sula i El Salvador er landsbyens klinikk bare åpen to formiddager i uka fram til klokken 12.00 – uten verken lege eller sykepleier, og brukerne ser på klinikken som verdiløs. I Mutasa i Zimbabwe viste en undersøkelse at det var vanlig at kvinner på offentlige klinikker ble slått mens de fødte. På landsbygda i Mali må barn gå åtte kilometer til skolen. I Tsjad må barn gå 23 kilometer til nærmeste klinikk.

Organisering. – Økonomisk vekst er selvfølgelig nødvendig for å få opp tempoet i utvikling, men det er ikke nok, sier Verdensbankens hovedøkonom, Nicholas Stern.

– En mobilisering for å nå tuse-nårsmålene forutsetter både en betydelig økning av eksterne ressurser og en effektivisering av ressursbruken, både eksterne og interne.

Tre metoder. Verdensbankens rapport foreslår tre metoder til å bedre

”

I Mexico sank sykdom blant barn med 20 prosent da man begynte å gi kontantstøtte til familier som tok barna til helsekontroll.

«Making Services Work for Poor People. World Development Report 2004.» Oxford University Press/The World Bank, 2003. www.worldbank.org

tilgang og kvalitet på offentlige ytelser:

Trekke brukerne inn og gi dem et valg – på den måten kan de både kontrollere kvaliteten på tilbudet og disiplinere dem som står for det. Et system med skolekuponger – som for eksempel overføring av ekstra midler til skoler i Bangladesh basert på hvor mange jenter de skriver inn – øker foreldrenes innflytelse på skolesystemet.

Få lokalbefolkninger til å stille krav – både ved valg og ellers. Her er informasjon nøkkelen: I Bangalore i India ble det dokumentert for innbyggerne at de fikk dårligere tilbud innen helse, utdanning, vann og transport enn folk i nabolikene. Dette førte til økte krav om bedre offentlige ytelser, som tvang politikerne til å foreta seg noe.

Belønne effektiv og straffe ineffektiv organisering av offentlige tilbud. I Kambojsja fikk helseklinikkerne i to distrikter bevilgninger basert på helsestilstanden til husholdningene, målt i uavhengige undersøkelser. I disse to distriktene steg både helsestilstanden og frammøtet på klinikkerne.

Både offentlig og privat. Verdensbankens rapport punkterer også myten om at privatisering er veien å gå – «hvis folk fikk bestemme som enkeltmennesker, ville de ikke utvikle det nivået på helsestell og utdanning som de kollektivt ønsker.», skriver rapport-forfatterne.

Rapporten sier at selv om offentlige tilbud ofte er dårlige, ville det være feil å konkludere med at stat og kommune må trekke seg ut og overlate alt til den private sektor. Også den har problemer der den deltar i helsestell, utdanning og infrastruktur – særlig med å få tilbudene fram til de fattige, heter det i rapporten.

notiser

TV2-film om «private diplomater»

Den norske politiske ledelsen har hatt enorme ambisjoner for Norge som verdensmester i bistand og humanitær stormakt. For å nå målet gir regjeringen stadig mer penger til et stadig større sjikt av «private» diplomater – ukjente folk utenfor politisk kontroll, men som arbeider på statslønn, skriver TV2 i en pressemelding om en ny dokumentarfilm.

Er det snakk om et nasjonalt korrupperingsprosjekt, hvor aktører kjøper seg politisk goodwill nasjonalt og internasjonalt ved rundhåndet bruk av statlige bevilgninger? spør tv-kanalen. Og hva skjer når prosjekter går fryktelig galt – blir det oppvask, eller skjuler systemet sine skandaler for omverdenen for å kunne fortsette som før?

Det er tema i «Dokument 2» som sendes på TV 2 mandag 27. oktober kl. 22.35. Det er første gang «den norske modellen» for freds- og konfliktløsning er tema for et dokumentarprogram.

Dokumentaren er laget i samarbeid med forfatteren av Makt- og demokratiutredningens bok om utenrikspolitikk og makt, professor Terje Tvedt. Per Christian Magnus har regi på filmen.

Færre smittes i Sør-Afrika

En ny rapport sier at færre mennesker i Sør-Afrika smittes av hiv enn tidligere. Mens 4,1 prosent av befolkningen mellom 15-49 år årlig ble smittet i 1997, var tallet i fjor sunket til 1,7 prosent. Ifølge BBC viser rapporten at det er kvinnene som representerer den positive utviklingen, da det først er og fremst er blant unge kvinner tilbakegangen er størst.

Forskerne bak rapporten konkluderer med at tilbakegangen i hovedsak skyldes økt fokus på kondomer og sikker sex. Men rapporten anslår samtidig at det totale antallet smittede i landet vil forholde seg konstant i overskuelig framtid og at den gjennomsnittlige levealderen vil fortsette å falle de neste ti årene.

Gresshopper truer det nordlige Afrika

Avlinger i nordlige Afrika trues av store gresshoppesvermer, advarer FNs matvareprogram. Utbrudd er allerede rapportert i Mauretania, Niger og Sudan, og observatører frykter at svermene kan spre seg over hele det nordlige Afrika og ødelegge avlingene på rekordtid. FNs matvareprogram følger situasjonen gjennom egne overvåkingsteam, og har fly med gift stående klare nord i Sudan. I verste fall kan utbruddet ødelegge livsgrunnlaget for en tidel av verdens befolkning.

Det er mange eksempler på at mer åpenhet og informasjon til vanlige folk har ført til økte krav om bedre offentlige ytelser.

ILLUSTRASJONSFOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Mosambik, NORAD og bistandens regnska

AV TORE WESTBERG, NAIROBI

DEBATT

FOR 20 ÅR SIDEN satt jeg med ansvaret for Redd Barnas regnskaper. Det var spesielt én oppgave vi tok svært alvorlig og brukte mange kveldstimer på; nemlig den årlige regnskapsrapporten til NORAD. Vi hørte aldri noe fra NORAD om at det var noen feil i disse rapportene, men det tok vi selvfølgelig til inntekt for vår egen fortrefelighet. Det slo oss aldri at disse regnskapsrapportene kanskje ikke var gjenstand for en grundig analyse.

STOR VAR DERFOR overraskelsen da jeg mot slutten av 90-tallet hadde et oppdrag innen regnskap og revisjon for NORAD i Mosambik og oppdaget hvor stemoderlig dette fagfeltet ble behandlet i den daglige forvaltningen – etter årevis med såkalt fokus på økonomistyring i bistandsarbeidet. Jeg skal ikke trekke frem de konkrete eksemplene i dette forum, men heller fokusere på hva jeg oppfattet som galt i struktur ved en stor NORAD-administrert ambassade med ansvar for forvaltning av flere hundre millioner kroner årlig.

I AVTALER og plandokumenter manglet det på ingen måte krav til både regnskaper og revisjonsrapporter, men hvordan og ikke minst hvem skulle følge dette opp? Regnskaps- og revisjonsrapporter er for de fleste ikke sexy lesestoff. Spesielt ikke for norske samfunnsvitere uten særlig kompetanse på feltet. En stilling som landøkonom var naturlig nok besatt av en sosialøkonom, men her var fokus på makroøkonomi og statsbudsjetter. Siviløkonomer fantes, men ikke som saksbehandlere. Siviløkonomer uten relevant erfaring kan imidlertid også ha problemer med å analysere balanse, resultat og revisjonsberetninger for store og kompliserte virksomheter, som for eksempel energidirektoratet.

HVOR VAR regnskapsfolkene? De var

Norske myndigheter er ikke ukjent med kritikk av bistanden til Mosambik.

FAKSIMILE: AFTENPOSTEN 25. AUGUST 2003

debatt

der, men de arbeidet kun med regnskapet for ambassadens egne administrative kostnader og så aldri et regnskap fra en samarbeidspartner. Dessuten er disse regnskapsstillingene ofte besatt av personer som i en årrekke kun har arbeidet som statlige regnskapsførere ved ulike norske ambassader og knapt har sett en revisjonsrapport. De får heller ingen mulighet til å utvikle seg regnskaps-

Når avtalen var vel i boks var det viktig å holde utbetalingsnivået oppe.

faglig siden deres arbeidsfelt er avgrenset til ambassadens administrative kostnader.

HVOR SATT så kompetansen? Hvor kunne en stakkars samfunnsviter uten revisjonsbakgrunn henvende seg når en rapport med merkelige revisjonsbegreper skulle analyseres? Oslo? Nei, der hadde også NORAD denne underlige strukturen: Lokale regnskapsførere henvendte seg til regnskapsførerne hjemme om administrative kostnader. Bistandsforvalterne ute kunne få råd fra Oslo

om transformatorer, miljø og kvinner, men det var stor usikkerhet om hvor regnskapsanalytikerne og revisjonseksperterne satt, hvis de i det hele tatt var der.

JEG ANBEFALTE den gang NORAD at enhver bistandsambassade med en viss portefølje burde ha en stilling øremerket til dette fagfeltet, både som intern kontrollinstans og som ressurscenter for saksbehandlere og ledelse. Dette er jo naturlige funksjoner hos både firmaer og private organisasjoner. Det umiddelbare

Prosjektrelatert bistand – næringsutvikling i Sør eller i Nord?

AV MORTEN SNAPRUD, GEM CONSTRUCTION LDA.

DEBATT

DET ER en gryende bistandsmessig forståelse for at MUL-landenes effektive utvikling henger sammen med tilgang på arbeidsplasser og et levedyktig næringsliv. Dette har blant annet ført til at NORAD og NHO har startet programmet «Næringsutvikling i Sør».

Dessverre har ikke disse gode intensjonene og åpenbare sammenhengene fått noen stor innvirkning på utformingen av bistandsprosjekter. Det kan tvert imot virke som om et økonomisk optimalt sluttprodukt er det overordnede bistandsmålet, og at den åpenbare muligheten til å skape grobunn for lokal næringsutvikling, ikke vektlegges.

FOR Å redusere administrasjonsoppgavene hos bidragsyteren, samles prosjektene i få og store pakker. Og sammen med anbudsdokumentenes strenge krav til referanselister, bankgarantier og omsetningsvolum, ekskluderes effektivt et nystartet og hardt prøvet næringsliv i Sør fra å delta på alt annet enn det nederste trinnet av næringskjeden. Internasjonale firma med mulighet til å stille de nødvendige garantier

og med de nødvendige bankforbindelser, har dermed gode kort på hånda når betingelsene for lokal deltakelse skal forhandles. Døren lukkes for kompetanseoverføring, lokalt medansvar og en samarbeidsform som også gir Sør utviklingsmuligheter.

GJENNOM prosjektgjennomføringen er det min erfaring at tekniske og økonomiske krav får et altoverskyggende fokus fra byggherren (evt. byggherrens representant – the Engineer). «Mykere» krav, så som oppfyllelse av lokale lover og en seriøs behandling av arbeidsstyrken, forblir dessverre altfor ofte en et fint avsnitt i kontrakten. Dette vrir skruen rundt nok en gang for det allerede pressede lokale næringslivet, da dette åpner for konkurranse på ulike vilkår fra utenlandske aktører. For Mosambiks vedkommende betyr det at en hærskare av sørafrikanske firma, med prosjektet som tidshorisont, kan unngå en del lovpålagte kostnader som et langsiktig lokalt næringsliv ikke kan unngå.

EKSEMPLER er manglende arbeidskontrakter for arbeiderne, og betaling under minstelønn, ulovlig import av arbeidskraft og maskiner,

debatt

Landet sitter igjen med et produkt etter at prosjektet er ferdigstilt, men dessverre lite annet.

manglende betaling av skatter og sosiale ytelser. I tillegg til dette uheldige økonomiske forholdet for det lokale næringslivet, blir også bistandslandet skadelidende. Den uheldige praksisen favoriserer et minimum av lokale investering, reduserer lokal etablering av næringsliv, øker korrupsjonen, reduserer skatteinngangen og fører til import av lokal arbeidskraft på leder og mellomledernivå som hindrer lokal kompetanseoppbygging. Landet sitter igjen med et produkt etter at prosjektet er ferdigstilt, men dessverre lite annet.

DERSOM utviklingen av et levedyktig og vitalt næringsliv i Sør også er en ønskelig effekt av bistandsprosjekt, er det altså god grunn til å legge om dagens praksis. Det foreslås følgende grovskisser:

■ Bruk incentiver i anbudsdokumenter for å få til forpliktende samarbeid mellom «Nordlige» og «Sørlig» aktører. Utnytt det beste fra begge sider!

■ Hjelp «Sørlig» næringsliv til å profilere seg og knytte kontakter gjennom NORAD's hjemmeside (og

gi hjelp til å lage hjemmeside dersom nødvendig).

■ Benytt løpende kontrakter hvor dette er hensiktsmessig. Prosjektene bør starte i det små for å begrense risiko, garantiansvar og forskudd. Volumet utvides gradvis ved oppfyllelse av tekniske og fremdriftsmessige milepæler. En langsiktig intensjon vil gi rom for prosjektutvikling, kompetanseoppbygging og investeringer i selskapet. (Honorar til NORAD for oppstart av vei-rehabilitering i nordlige Mosambik med en liknende modell).

■ Øk fokus på lovpålagte krav under kontraktgjennomføringen for dermed å hindre konkurransefortrinn for utenlandske aktører samt useriøse aktører.

■ La bistandsprosjektene etterlate mer en et produkt. Stimuler oppbyggingen av arbeidsplasser og næringsutvikling i Sør.

Morten Snaprud er medeier i Gem Construction Lda. Firmaet er registrert i Mosambik og driver blant annet innen energisektoren.

psrutiner

svaret den gang var at i NORADs forvaltningsstruktur skulle regnskaps- og revisjonsoppfølging være en naturlig del av enhver saksbehandlers oppgaver. Jeg håper de har endret mening.

FOR Å PROVOSERE litt: jeg oppfattet det slik at bistandsambassadene brukte svært mye av tiden på plan-dokumenter, beslutningsdokumenter og avtaler – altså prosesser forut for implementeringen. Når avtalen var vel i boks var det viktig å holde utbetalingsnivået oppe.

Et firma eller en privat organisasjon har som regel også et privat revisjonsfirma som løpende kontrollerer og gir råd i regnskaps- og revisjonsspørsmål. Siden NORAD er underlagt Riksrevisjonen og sistnevnte ikke har hyppige besøk til ambassadene, har ikke de utsendte saksbehandlere samme mulighet til å bli korrigert underveis. Når Riksrevisjonen først kommer kan det være for sent og sakene kan ende på førstesiden av Aftenposten.

TIL SIST en kommentar til budsjettstøtte: Det har gjennom lang tid vært skrevet mye om budsjettstøtte i Bistandsaktuelt.

En ting må være klart: Jeg kjenner ikke situasjonen i Mosambik i dag, men på slutten av 90-tallet mottok Mosambik flere hundre millioner kroner i budsjettstøtte samtidig som landet ikke kunne presentere et samlet statsregnskap, langt mindre et revidert regnskap. Den såkalte riksrevisjonen besto kun av 2 - 3 personer som ikke var i nærheten av å kunne utføre en slik revisjon. Et privat revisjonsfirma var kun i stand til å verifisere at støtten ble mottatt av Mosambik, ikke hvordan den ble brukt eller forvaltet.

Man vil aldri kunne oppdage om

noen av disse midlene kom på avveie eller ble gjenstand for korrupsjon, rett og slett fordi midlene aldri vil bli underlagt noen revisjon. Spekulasjoner rundt dette blir derfor håpløse.

DEN GJENGSE oppfatningen blant givere, konsulenter og lokale revisjonsselskaper i Mosambik ved

tusenårsskiftet var at mosambikisk statsforvaltning var årevis fra å kunne presentere et statsregnskap revidert av en nøytral instans. Mener NORAD at Mosambik har nådd målet raskere enn antatt?

Tore Westberg har vært regnskapssjef for Redd Barna, økonomisjef i Norges Eksportråd og arbeidet som rådgiver i en rekke utviklingsland, deriblant Mosambik.

Mosambiks fattige befolkning er ikke vant med åpenhet fra sine myndigheter i forhold til statens inntekter og utgifter.

FOTO: RUI ASSUBUJI

Mosambik og regnskaper – NORAD svarer

AV TOVE STRAND, NORAD

DEBATT

DET ER FEIL at NORAD ikke legger vekt på regnskapsrapporter fra våre samarbeidspartnere. Tvert i mot har NORAD iverksatt flere tiltak for å heve kompetansen og bevisstheten blant medarbeiderne på dette viktige feltet.

UTENRIKSTJENESTENS kompetansesenter tilbyr regelmessig kurs i revisjon og regnskap. Kurset presenterer ulike typer revisjoner og internasjonale revisjonsstandarder, som grunnlag for å tolke revisjonsrapporter. Det fokuseres på hva som skal kreves av slike rapporter. Om mulig vil kurset også bli holdt ved utenriksstasjonene. NORAD vedtok i februar 2000 en handlingsplan for å bekjempe korrupsjon. En av målsettingene er å øke bevisstheten og kunnskapsnivået blant medarbeiderne i egen administrasjon. I tillegg til seminarer og annen opplæringsvirksomhet kartlegges årlig problemområder og NOARDs bruk av sanksjoner.

NORAD OPPRETTET i 2003 en ny stilling som forvaltningsrådgiver. Den som ble tilsatt har bakgrunn i blant annet fra regnskap og revisjon. Hennes fremste oppgave er nettopp å bidra til kvalitetssikring på disse områdene. NORAD gjennomfører hvert år 3-4 forvaltningsgjennomganger ved ambassader med bistandsan-

svar. Ambassadens arbeid med regnskaps- og revisjonsrapporter er av de områdene som alltid vurderes. Flere ambassader har enten ansatt lokale medarbeidere med regnskaps- og/eller revisjonsbakgrunn eller har avtaler med revisjonsfirma om assistanse til å vurdere regnskaps- og revisjonsrapporter fra samarbeidspartnere. Det siste var tilfellet i Mosambik i den perioden Westberg jobbet der.

WESTBERG REFERERER til Riksrevisjonen og sier at «Når Riksrevisjonen først kommer kan det være for sent...». NORAD nærer ingen frykt for Riksrevisjonen, men betrakter etaten som en konstruktiv medspiller i arbeidet med å sikre at bevilgningen brukes som forutsatt. Riksrevisjonen gjennomførte sin seneste regnskapsrevisjon ved ambassaden i Mosambik i 2001. I rapporten derfra heter det innledningsvis «Hovedinntrykket i delegasjonens rapport er at ambassaden har et høyt faglig nivå på utførelsen av de forvaltningsmessige og bistandsfaglige sider av utviklingssamarbeidet mellom Norge og Mosambik». Videre påpekes det at «de mottatte framdriftsrapporter og regnskaper er kontrollert og at de kontrollhandlingene saksbehandler har utført er dokumentert».

debatt

NORAD nærer ingen frykt for Riksrevisjonen, men betrakter etaten som en konstruktiv medspiller i arbeidet med å sikre at bevilgningen brukes som forutsatt.

NÅR DET GJELDER budsjettstøtte inngår det i det nåværende programmet, som er felles for 11 givere, tre ulike typer revisjoner: For det første en revisjon av pengestrømmen fra den felles forexkontoen til Finansdepartementet, utført av et internasjonalt revisjonsfirma, for det andre Riksrevisjonens revisjon av statsregnskapet og for det tredje en «value for money» revisjon som Finansdepartementets internrevisjon utfører med bistand fra givere.

Statsregnskaper er avsluttet fra 1998 og fremover. Revisjonskvaliteten er ujevn, men det leveres regnskaper, revidert av riksrevisjonen. Disse diskuteres i parlamentet og godkjennes/beslutes. Riksrevisjonen består av langt flere en 2-3 personer og Sverige har over flere år bidratt til styrking gjennom et samarbeid med den svenske riksrevisjonen. Viktigst likevel i diskusjonen om budsjettstøtte er at Mosambik de siste årene har gjennomført et ambisiøst program for reformer i finansforvaltningen. Gruppen av budsjettstøttegivere har vært aktive pådrivere i dette arbeidet.

Tove Strand er direktør i NORAD

hvem? hvor?
hva i all verden?

FOTO: SCANPIX

1. Hva heter presidenten i Nicaragua?
2. Hvem fikk Nobels fredspris i 2003?
3. Hva er Kambodjas hovednæring?
4. Hva er en beduin?
5. Hva heter Sør-Amerikas største by?
6. Hvilket språk stammer ordet apartheid fra?
7. Hva var det tidligere navnet på Thailand?
8. Hva er hovedstaden i Ecuador?
9. Hva heter fluens som kan overføre sovesyke?
10. Hvor er Antananarivo hovedstad?
11. Hvilken religion er den raskest voksende i Afrika?
12. Hvem er Paul Kagame?
13. Hvem blir ny generalsekretær i Norges Røde Kors i måneds-skiftet oktober/november?
14. Hvilken type bygning er nesten like utbredt i Nepal som private boliger?
15. Hva heter verdens tredje største innsjø?
16. Hvilken 0-linje går gjennom Kenya?
17. Hva slags type matrett dominerer på Sri Lanka?
18. Hvilket tropisk tre bruker man i produksjonen av brennevænet arak?
19. Hva heter myntenheten i Iran?
20. Hvilke to stater besto Pakistan tidligere av?

Svarene finner du på side 23.

Spørrespalten er laget av Caroline Hvidsten

Prøv en annonse eller ilegg i

bistandsaktuelt

Tlf. 22 24 20 40

Frihandel og USAs dobbeltmoral

AV BENEDICTE BULL,
SENTER FOR UTVIKLING OG MILJØ

FRIHANDEL

Mens norske myndigheter fortsetter å kanalisere bistand til miljøtiltak og fattige mellomamerikanske bønder, er USA i ferd med å redusere livsgrunnlaget for store deler av landbruket i regionen. I vår ble den femte forhandlingsrunden for en frihandelsavtale mellom Mellom-Amerika og USA avsluttet. Resultatet er ikke bare av stor betydning for flere av Norges tradisjonelle samarbeidsland. Det vil også legge viktige føringer for pågående forhandlinger om et frihandelsområde som skal dekke hele det amerikanske kontinentet.

En frihandelsavtale med de fem små landene som utgjør Mellom-Amerika (Costa Rica, Guatemala, El Salvador, Honduras og Nicaragua) kan virke ubetydelig for USA og for verdensøkonomien som helhet. Men det er to grunner til at den ikke er det.

For det første eksporterer USA årlig varer og tjenester til regionen

for ca. 9 milliarder dollar. Det er like mye som USAs eksport til Russland, India og Indonesia til sammen. For det andre bruker USA forhandlingene i Mellom-Amerika som et ledd i en prosess for å vinne støtte for prinsipper for frihandelsavtalen for hele kontinentet (Free Trade Area of the Americas (FTAA)). Det første leddet i denne prosessen var frihandelsavtalen med Chile, som etter stor usikkerhet forbundet med Chiles motstand mot krigen i Irak, omsider ble undertegnet i begynnelsen av juni. Å tidlig å få støtte for visse prinsipper er særdeles viktig for USA fordi man vet at man senere vil møte sterk motstand, først og fremst fra Brasil.

Hva er så prinsippene som USA legger til grunn og hva vil en slik avtale ha å si for regionen? Debatten blir gjerne ideologisk når frihandel diskuteres i Latin-

Frihandel gjelder først og fremst så lenge det ikke skader amerikanske interesser.

kronikk

Amerika, mellom de som ser frihandelsforkjempere og anti-globalister. Men ser man nærmere på de pågående forhandlingene, finner man mye som både radikale og moderate frihandelsforkjempere burde reagere på.

Hovedprinsippet som legges til grunn for forhandlingene er gjensidighet. Gjensidighetsprinsippet ble for første gang lagt til grunn for en avtale mellom rike og fattige land i forhandlingene om et Nord-Amerikansk Frihandelsområde (NAFTA) på begynnelsen av 1990 tallet. For Mellom-Amerika betyr gjensidighetsprinsippet at regionen mister mange av privilegiene som USA har gitt dem under Caribbean Basin Agreement (CBA) og General System of Preferences (GSP). Disse avtalene gir i dag 74% av mellomamerikanske produkter fri tilgang til USAs marked, uten at USAs produkter får tilsvarende fordeler i Mellom-Amerika.

Videre er alle varer og tjenester inkludert i forhandlingene. Det gjelder også landbruksprodukter, og tjenester som helse og utdanning. At landbruksforhandlinger skaper konflikter er ikke nytt i frihandelsammenheng. Men her snakker vi om fem land som er til dels svært avhengig av et umoderne og ineffektivt landbruk og som skal konkurrere med USAs jordbrukssektor som ikke bare er moderne, men som vil bli subsidiert med 170 milliarder dollar over de neste 10 årene i følge Bush' nye landbrukslov. USA nekter å gå inn på subsidier i forhandlingene med Mellom-Amerika. Frykten er nå stor blant bønder og matprodusenter i regionen for å bli utkonkurrert av billige amerikanske masseproduserte matvarer.

Et tredje viktig trekk er at investeringer står sentralt. De fleste landene i Latin-Amerika, inkludert Mellom-Amerika, er allerede vidt åpne for utenlandske investeringer. Forskjellen med den nye avtalen er i at den vil etablere et mer forutsigbart rammeverk, noe som vil gjøre land med svakt fungerende politiske og juridiske institusjoner mer attraktive for investorer.

En viktig del av dette rammeverket er paragrafen som gir selskap rett til å kreve erstatning av myndigheter i vertsland som vedtar lovreguleringer som kan få negative konsekvenser for deres profitt. Prinsippet er standard i USAs bilaterale avtaler, men det ble gitt en svært omfattende formulering i kapittel 11 i NAFTA, og vil sannsynligvis også få det i CAFTA og FTAA. Kapittel 11 er til nå først og fremst blitt kritisert fordi det i flere tilfeller har ført til at stater i NAFTA-landene har måttet betale erstatning til bedrifter som produserer miljøgifter, som følge av lover beregnet på å beskytte natur og mennesker fra disse giftene.

Hensikten med investeringsavtalen er å trekke til seg investeringer til regionen, og det er få som vil betvile behovet for nye investeringer. Imidlertid er det sannsynligvis bare selskaper som søker områder med lave lønnskostnader som vil vurdere investeringer i land som Nicaragua og Honduras. Honduras har klart å tiltrekke seg en viss grad av såkalt sammensetningsindustri hvor man først og fremst konkurrerer på pris og dermed er avhengig av lave lønninger. Dette er industri som importerer halvfabrikata og produserer ferdigvarer, først og fremst innen tekstil og elektronikk.

Imidlertid kan to av USAs krav i

CAFTA-forhandlingene også gjøre investeringer i Mellom-Amerika i disse sektorene mindre attraktive. Dette gjelder særlig tekstilsektoren, hvor frihandel med USA foreslås begrenset på to områder. For det første kreves det at tråd og stoff som blir brukt i fremstillingen kommer fra et av avtalelandene for at tekstilprodukter produsert i Mellom-Amerika skal få fri tilgang til USAs marked. I realiteten betyr dette at det først og fremst er varer produsert med amerikanske innsatsvarer som blir gitt fri tilgang til USAs marked. For det andre kreves det at man kan innføre en kvoteordning dersom det skulle vise seg at konkurranse fra tekstilvarer fra Mellom-Amerika truer USAs egen industri.

Alt i alt ser det ikke ut som CAFTA vil skape likere konkurransebetingelser for handel som USA hevder. Snarere vil avtalen snu prinsippet som styrte forhandlinger mellom fattige og rike land før NAFTA på hodet. Mens et land som Chile, med en velutviklet landbrukssektor og betydelig industri, kan utnytte mange av mulighetene som ligger i en avtale med USA, har Mellom-Amerika liten mulighet til det om ikke man gir mer fordelaktige betingelser. Forhandlingene om CAFTA er imidlertid langt fra avsluttet. Den femte forhandlingsrunden ble i sommer avsluttet i Honduras, men det gjenstår fire til før avtalen antas å være i havn ved årskiftet. Forhandlingene om FTAA skal være ferdig innen 2005, men med maktskiftet i Brasil kan den tidsfristen raskt være truet. Det er derfor ikke for sent å søke å påvirke USAs krav.

Det er liten tvil om at Mellom-Amerika og resten av kontinentet vil dra fordeler av bedret tilgang til det nordamerikanske markedet. De fleste latinamerikanske landene ønsker seg en avtale med storebror i nord. Men USAs manglende forståelse for at de ulike landene har helt ulike utgangspunkt begynner nå å bli åpenbar for de aller fleste. Det samme gjelder USAs dobbeltmoral: Frihandel gjelder først og fremst så lenge det ikke skader amerikanske interesser. Det burde være et ansvar også for giverland som Norge å rette blikket mot disse prosessene som vil legge viktige premisser for landenes fremtidige utvikling.

Mens USA fokuserer på frihandel og kanalisere mye av sin bistand til prosjekter som skal støtte oppunder denne strategien, fortsetter Norge å støtte mål som fattigdomsreduksjon og bærekraftig utvikling. Få kan være uenig i disse målsetningene. Forsøkene på å bygge opp et bærekraftig småskala-landbruk vil imidlertid være fanyttens hvis produktene må konkurrere med amerikanske produkter produsert under helt andre forhold. Også fattigdomsreducerende tiltak blir lett en måte å rette på konsekvenser av, ikke årsaker til, fundamentale problemer. På 1980-tallet var Norges bistand til regionen, først og fremst til Nicaragua, eksplisitt rettet mot å manifestere sin motstand mot USAs politikk i regionen. Kanskje dette burde gjenopptas som mål for bistanden?

Benedicte Bull
er forsker ved Senter for Utvikling og Miljø (SUM).

Frihandelsavtaler mellom USA og Mellom-Amerika vil true landbruket for utviklingslandene, mener kronikkforfatteren. Bildet er hentet fra en kaffeplantasje i Nicaragua.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

Nordmenn sier ja, ja og bare ja

AV LIZZIE NYIRENDA

NORSK

Det lille norske ordet «ja» inneholder mye mening. Det gikk sakte, men sikkert opp for meg etter å ha tilbrakt to måneder i Norge. Jeg har også lært andre interessante ting om Norge, eller kanskje det bare er jeg som er forvirret?

Før jeg kom til Norge, fikk jeg beskrevet nordmenn som veldig vennlige, selv om de hadde et «annerledes og rart språk». Jeg trodde det var ment som en spøk når språket ble karakterisert som «rart». Nå, etter to måneder i Norge, tror jeg at ikke bare er språket rart, men at folk oppfører seg rart også. Kanskje er mine oppfatninger basert på det faktum at jeg ikke kan språket, og at når nordmenn snakker engelsk høres det en smule rart ut.

Der jeg kommer fra, et veldig lite land i Afrika der det bor en mengde folk, er respekt enhver innbyggers fremste redskap. Vi kommuniserer som oftest slik at andre føler seg respektert, og de tretten språkene som fins i landet mitt, inneholder alle fraser som uttrykker høflighet. I løpet av de første dagene jeg var i Norge, ble jeg ofte irritert over at folk ikke viser hverandre respekt i måten de kommuniserer på. Det jeg mener er at de ikke bryr seg om å bruke enkle og respektable fraser som «please», «may I» og «pardon me». Noen gidder ikke engang å si «excuse me» og «mind you».

En norsk venninne var på midtdag hjemme hos meg. Vi spiste og hadde det veldig hyggelig. Hun lærte meg flere norske ord, blant annet at «ja» betyr «yes», men det høres ut som et amerikansk «ya!». Jeg lærte også at «nei» betyr «no». Jeg trodde dette var små, søte og late ord i den forstand at de ikke har følge av «takk». De er bare flate.

I løpet av middagen tilbød jeg henne et glass vin, og svaret hennes var bare et enkelt «ja». Etter det svarte hun flere ganger bare «ja» eller «nei» når jeg tilbød henne noe å spise eller drikke, det var litt irriterende, men jeg svelget det med at det sikkert er måten de gjør det på her til lands.

Neste morgen var det lørdag, og jeg snakket med en annen norsk venninne på telefonen. Vi hadde planlagt å dra på en båttur til nabo-byen, kun for fornøysens skyld. Dette var noe vi begge hadde sett fram til i lang tid, for vi hadde utsatt det på grunn av at været hadde vært dårlig nesten hver eneste helg siden vi kom på idéen. Men denne helgen virket det som alt lå til rette. Jeg fortalte henne at jeg hadde klart å leie en båt, og at jeg hadde laget sandwicher som vi skulle ha med oss på turen. Kort og godt fortalte jeg henne at ting var under kontroll, og for å være ærlig gledet jeg meg veldig, og jeg forventet at hun gledet seg like mye.

Men til min overraskelse svarte vennen min i den andre enden bare «ja», i betydningen «yes». Jeg fortsatte telefonsamtalen i håp om at hun ville legge til noen flere ord, men det gjorde hun ikke. Da spurte jeg henne om hun likte planene, og om hennes «ja» betydde: «Hei! Det er fantastisk» eller: «Wow, dette blir gøy!». Men jeg hørte bare stemmen hennes si «ja», «ja» tilbake. Selv om hun ikke hørtes spesielt interessert ut på telefonen, virket hun mer oppglødd enn meg da vi møttes på båten. Dermed fikk jeg bekreftet mine mistanker om at nordmenn oppfører seg rart.

Når nordmenn snakker engelsk, er måten de bruker «yes» på ofte forvirrende. For en stund tilbake hadde jeg for eksempel en litt forvirrende samtale

med en av arbeidskollegaene mine som er norsk. Det var meningen at hun skulle reise bort den dagen. – Reiser du i dag, spurte jeg. – Ja, jeg reiser ikke, svarte hun. Vel, ikke vet jeg, tenkte jeg for meg selv.

En annen ting som irriterer meg mye, er at nordmenn holder seg til sitt eget språk. På de fleste offentlige steder bryr de seg ikke om å oversette norske ord til engelsk, de tar det for gitt at alle vil forstå dem, noe som ikke er tilfellet for meg og mine få utenlandske venner. I andre land jeg har besøkt er det annerledes, der har de normalt en oversatt versjon på engelsk under teksten på nasjonalspråket.

Jeg bebreider dem ikke, jeg føler at nordmenn er smarte og gjør tingene på sin egen måte. Dette fører imidlertid til at mange nordmenn ikke snakker engelsk, og at folk ikke har noen interesse av å kunne engelsk. Alt i alt trenger de det ikke slik jeg gjør, siden landet deres er rikt nok til å ha de nyttige tingene på norsk. Dette har fått meg til å føle meg isolert, men samtidig har det tvunget meg til å lære språket så fort som mulig.

Ved en anledning holdt jeg virkelig på å bli helt sprø! Jeg skulle ha jakken min til rens på det lokale renseriet, som også selger klær. Jeg tok med meg en liten børste, i tilfelle jeg fikk problemer med å forklare ærendet mitt. Da kunne jeg bruke børsten til å vise dem at jakken min trengte å bli rengjort, og dermed ville de forstå at det gjaldt rensing. Ved disken sto det en dame som så veldig stilig ut. Jeg fortalte henne at jeg ville levere jakken til rensing.

Uten å svare gikk hun bak i lokallet og tok fram en hel haug med bukser som matchet jakken min. Jeg spurte henne hvorfor hun tok dem

sett fra sør

I spalten **Sett fra Sør** vil du møte korrespondenter fra afrikanske land.

Lizzie Nyirenda (25) er en malawisk journalist som har arbeidet som fredskorpsdeltaker hos Sørvis Kommunikasjon AS i Risør.

”

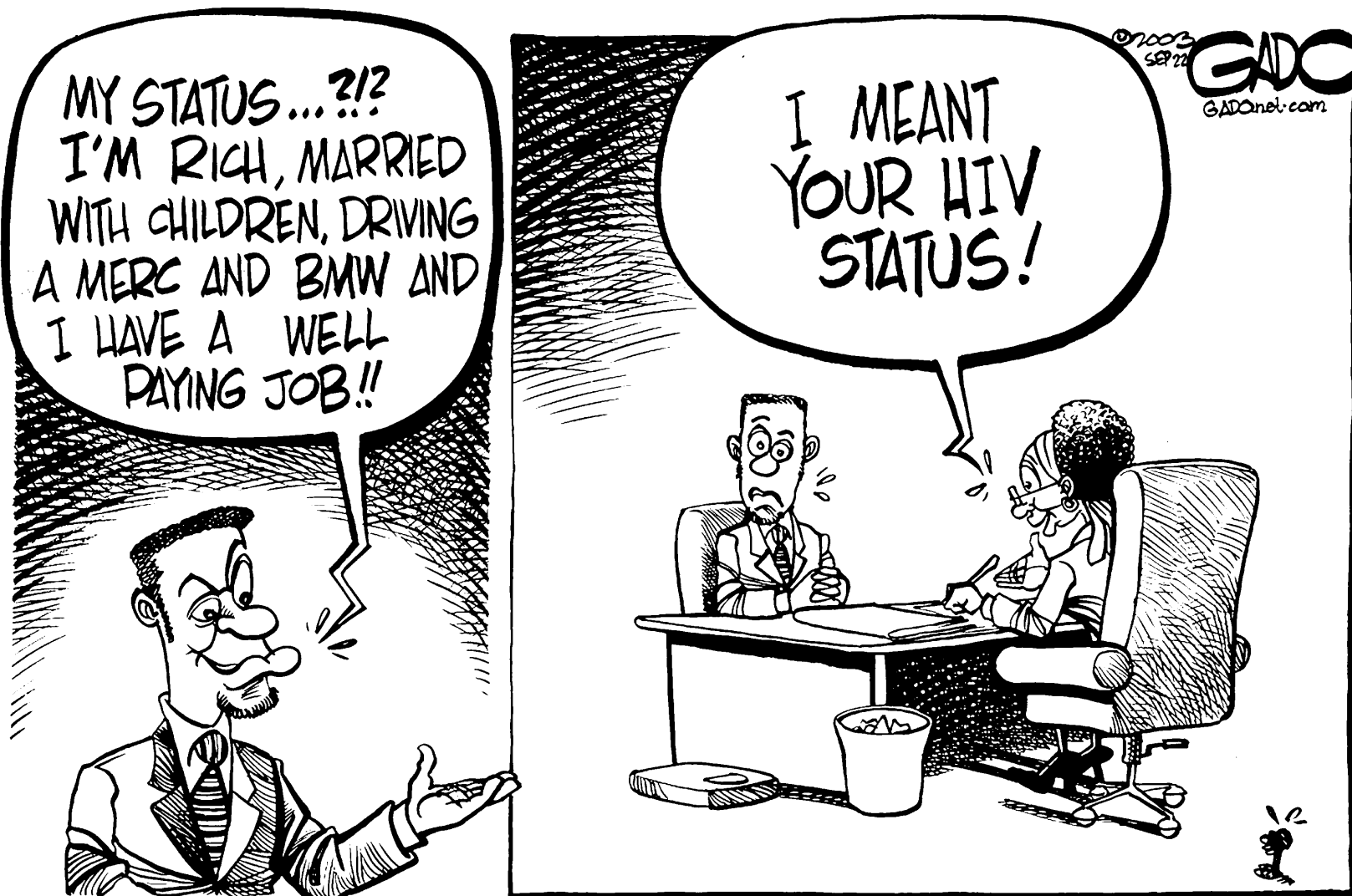
En ting som irriterer meg mye, er at nordmenn holder seg til sitt eget språk.

fram, men hun fortsatte å snakke på norsk samtidig som hun hentet stadig flere klær fra hyller og stativ.

Til slutt var hele disken fylt med klær som matchet jakken min, og jeg måtte prøve å stoppe henne på et vis. Jeg forsto nå at damen ikke snakket engelsk, så jeg tydde til børstetrikket mitt. Jeg børstet på jakken med den lille børsten jeg hadde tatt med meg. Men det virket ikke. Jeg brukte tjue minutter på å prøve å forklare henne hva jeg ville. Til slutt ga jeg opp, jeg innså at hun ikke forsto et eneste ord av det jeg sa.

Om jeg ikke fikk renset jakka mi, ble jeg i det minste veldig inspirert til å lære meg norsk.

Gados verden

Tanzanierenen Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

Spennende bok fra Soros

LITTERATUR

Det er to store utfordringer knyttet til bistand: Hvordan få til en kraftig økning av overføringene og hvordan sikre at midlene blir brukt på en effektiv måte. Det første er åpenbart avhengig av det siste. Kan det tenkes at fondsmodellen for bistandsoverføringer vil komme mer i bruk enn den har vært til nå?

Det må vekke oppmerksomhet når George Soros i sin siste bok, *On Globalization*, gjør u-hjelpen til et hovedtema, behandlet i et eget kapittel. Vi kjenner ham som internasjonal finansmann og spekulant i superklassen, men også som grunnlegger av den vellykkede Soros Foundation for utdanning og demokratisk utvikling i Øst-Europa etter 1989 (han vokste selv opp i Ungarn under nazi- og kommuniststyre). Soros har en positiv holdning til globaliseringen, som han mener vil fremme et åpnere samfunn og gi en vekst som på sikt kommer alle til gode. Samtidig gjentar han sin kritikk av den forbeholdsløse ny-liberalismen i verdensøkonomien: Markedet kan ikke av seg selv skape det han kaller «globale offentlige goder», dvs. grunnleggende velferdsgoder i de minst utviklede land (han nevner helse, utdanning, IT og jus). Derfor trengs større – langt større – bistandsoverføringer. Han taler om bistanden som «den manglende komponent» i det internasjonale økonomiske systemet.

Årsaken til at det er så vanskelig å få økt bistandsbevilgningene er at det i opinjonen er en utbredt tvil om effektiviteten ved u-hjelpen i sin nåværende form – og Soros mener med god grunn. Han finner mangler ved

bokanmeldelse

George Soros:

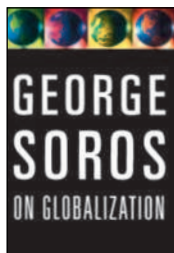
«On Globalization».

Oxford University Press, 2002.

alle de eksisterende kanaler for bistandsoverføringer: Den bilaterale hjelpen blir uvegerlig påvirket av givernes interesser, og på mottakersiden er regjeringene «gatekeepers», uansett kvalitet og kompetanse. FNs bistandsorganer er ineffektive på grunn av byråkratisk treghet og politiske intriger. De internasjonale finansinstitusjonene, IMF og Verdensbanken, er låneinstitusjoner og ikke skapt for å ta hånd om store gaveoverføringer.

Forslaget fra Soros, som han også argumenterte for på Monterrey-konferansen om finansiering av u-hjelpen i fjor, er å skape et nytt internasjonalt fond i stor skala for gaveoverføringer. Midlene til et slikt fond skal skaffes til veie ved at man utnytter den eksisterende ordningen med de såkalte «Special Drawing Rights» under Det internasjonale pengefondet. Enkelt sagt fungerer dette som en form for internasjonale valutaeserver som medlemslandene kan trekke på når de har problemer med betalingsbalansen. Soros foreslår at disse valutaeserverne, som de rike landene sjelden benytter seg av, blir mobilisert som et internasjonalt utviklingsfond under IMF, men med en uavhengig, sakkyndig ledelse.

Et nøkkelpunkt ved fondsmodellen er at mottakerne da må utarbeide

de spesifiserte søknader i konkurranse om midlene. Det vil innebære mottakeransvar og kompetansebygging i praksis, på en helt annen og skjerpet måte enn ved den tradisjonelle u-hjelpen, og det vil gi bedre mulighet for kontroll og løpende evaluering.

For å komme forbi «gate-keeper»-problemet foreslår Soros å åpne for søknader også fra frivillige organisasjoner og private utviklingstiltak i mottakerlandene. I stedet for mange givere i konkurranse om å få komme inn, vil man da få mange søkere i konkurranse om fondsmidlene. I korttekst innebærer alt dette at det føres inn et element av marked og entrepris i bistandssystemet, med den mulighet for raskere feedback og høyere effektivitet som marked kan gi. Hovedsaken er at en slik fondsordning kan gi helt andre dimensjoner til de internasjonale bistandsoverføringene.

Nobelpristakeren Joseph E. Stiglitz støtter dette forslaget i sin siste bok, og mener at det også kan bidra til at verdensøkonomien får en stimulans ved at hvilende internasjonale valutaeserver blir satt i om-løp.

En historiker vil gjenkjenne fondsmodellen. Marshallhjelpen lignet på dette. Den svenske Afrikaeksperten Gøran Hydén lanserte en fonsidé tidlig på 1990-tallet. Nord-Sør-kommisjonen av 1995 (Alstadiumutvalget), som var sterkt opp-tatt av effektivisering av u-hjelpen, foreslo at en del av de norske bistandsmidlene skulle settes av til fond som kunne motta søknader og kreve «utviklingskontrakter» som

vilkår for støtte. Begrensede regionale fond av denne typen med bidrag fra flere land er nå i ferd med å bli etablert. Og da president Bush, rystet av 11. september, i fjor økte de amerikanske bistandsbevilgningene med 50 prosent, var forutsetningen at midlene skulle gå gjennom en enkel fondsorganisasjon utenom det etablerte bistandsbyråkratiet i USAID.

Motforestillinger til Soros' forslag melder seg: De nasjonale regjeringene vil fortsatt ønske å bruke bistanden som et utenrikspolitisk virkemiddel. Finansdepartementene og nasjonalbankene vil være forsiktige med å forstyrre den eksisterende ordningen med Special Drawing Rights. I FN-systemet vil det være frykt for konkurranse.

Men Soros mener ikke at et internasjonalt bistandsfond av denne typen skal erstatte de eksisterende bistandskanalene, det skal komme i tillegg. Han ser mange positive tendenser i «det nye paradigmet» som nå vokser fram i internasjonal bistand, med økt vekt på lokal kompetanseoppbygging og kravet om «Poverty Reduction Strategies» i mottakerlandene. Men for å få til de virkelig store økningene i gaveoverføringene, mener han altså at det trengs nytenkning. Og han er ikke alene om å mene at det er noe fundamentalt galt ved selve overføringsmåten i den internasjonale bistanden i nasjonalstatenes regi.

JARLE SIMENSEN

(Anmelderen er professor i historie og har blant annet ledet arbeidet med det nye 3-binds historieverket om norsk bistand.)

Egen temaavis for ungdom

Som vedlegg til denne avisen følger en egen temaavis: Temaavisen er beregnet for ungdom i videregående skole og 10. klasse på ungdomstrinnet, men kan sikkert også egne seg for andre interesserte lesere. Temaavisen har tittelen «UNG – i en urettferdig verden» og tar for seg ulike temaer knyttet til global fattigdom og urettferdighet. Artiklene i bladet er delvis produsert av redaksjonen i Bistandsaktuelt, delvis av FNs utviklingsprogram og tidsskrifter utgitt av norske frivillige organisasjoner.

Ungdom, solidaritetsgrupper, bistandsorganisasjoner, lærere og andre som er interessert i flere eksemplarer er hjertelig velkomne til å bestille gratis eksemplarer. Derfor må du også gjerne gi bort ditt eksemplar til noen du kjenner.

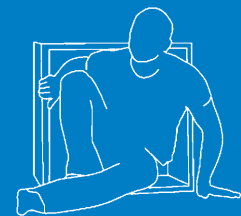
Fikk du ikke nummer 7/2003?

Vårt trykkeri, Dagblad-Trykk, kom dessverre i skade for å adressere og sende ut Bistandsaktuelt nr. 7/2002 på basis av en gammel abonnementsregister-fil. Dette gjorde at flere av våre abonnenter som hadde sendt adresseforandring i måneden forut for utgivelsen ikke mottok

denne utgaven. Dersom du fortsatt savner Bistandsaktuelt nr. 7/2003 kan du sende en mail om dette til bmc@norad.no eller ringe oss på 22 24 20 40.

Dagblad-Trykk beklager det inntrufne.

Utboksen – utvikling på timeplanen

Utboksen er et nytt undervisningsopplegg om fattigdom og utvikling spesielt tilpasset lærerplanen for 10. klasse og videregående skole.

Dette er en spennende pakke med filmer, intervju med ungdom i Sør, temanummer av Bistandsaktuelt «UNG i en urettferdig verden», oppgaver og lærerveiledning.

«Utboksen» er laget av Utenriksdepartementet og NORAD i fellesskap.

Pakken er gratis og kan bestilles gjennom FN-sambandet (www.fn.no/skole).

Mottaker må kun betale kr 150 i porto og ekspedisjonsgebyr.

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider

Paal Eckhoff Salvesen på e-post: nyttomnavn@sorvis.no eller på telefon 37 14 81 83.

Helge Kvandal (32) er ansatt som kommunikasjonsrådgiver i WWF-Norge. Kvandal kommer fra stillingen som informasjonsrådgiver i Miljøverndepartementet, og har tidligere arbeidet for Den norske UNESCO-kommisjonen og FN-sambandet. Kvandal er cand mag fra Universitetet i Oslo og høyskolekandidat i Kultur- og mediefag fra Høgskolen i Stavanger. I WWF-Norge vil han arbeide spesielt med nord/sør-informasjon.

Markus Aksland (45) er ansatt som ny programsjef i Plan Norge fra 1. januar 2004. Aksland kommer fra stillingen som assisterende landprogramdirektør i Save the Children i Sri Lanka. Aksland har allsidig erfaring fra utviklingssektoren. Han har arbeidet for FN i Kambodsja og CARE i Sri Lanka. Han har også tidligere vært Redd Barnas stedlige representant i Sri Lanka. Aksland har arbeidserfaring både fra NORAD og Redd Barnas programavdeling i Norge.

Bjørg Sandkjær (31) er ansatt som Associate Demographer i FNs Economic Commission for Africa (ECA), og tiltrer stillingen 15. oktober. Hun skal arbeide i ECA sin befolkningsenhet, med forskning og formidling på områdene fruktbarhet, dødelighet og hiv/aids. Sandkjær har en mastergrad i demografi, og kommer fra stillingen som vikar for rådgiver i internasjonale spørsmål i Mellomkirkelig råd for Den norske kirke. Hun har tidligere jobbet med behovs- og tiltaksanalyser, prosjektutvikling, og nettverksbygging, i offentlig og frivillig sektor, i forhold til blant annet hiv/aids.

Gerd Wikan fra Hamar er valgt til styreleder for Forum nord-sør-Innlandet som ble stiftet 17. september. De øvrige styremedlemmene kommer fra Gjøvik, Elverum og Lillehammer.

Estrid Hessellund (56) er tilbake som daglig leder for Kirkens U-landsinformasjon (KUI) etter tre års permisjon, der hun har jobbet som stedlig representant for Kirkens Nødhjelp i Eritrea.

Hessellund har arbeidet med nord/sør-informasjon gjennom mange år i folkehøgskole- og vennskaps-prosjektsarbeid, både i Danmark og Norge, og har siden 1995 vært integrert i Den norske kirkes sentrale sekretariat som leder av Kirkens U-landsinformasjon.

Hilde Haug er ansatt i HeSo, som er et tverrfaglig senter som driver med rådgivning, evaluering, undervisning og anvendt forskning – i hovedsak i forhold til utviklingsland men også i Norge, under rammeavtale med NORAD. Hun har arbeidet med reproduktiv helse, befolkningsutvikling og post konflikt temaer, samt FN-strategier. Haug har erfaring fra prosjektplanlegging, -implementering og -evaluering samt helsesystemutvikling. Hun har vært ansatt som juniorekspert i UNFPA og saksbehandler/rådgiver i NORAD, og som forsker og konsulent ved Diakonhjemmets internasjonale Senter, DiS. Hun har utdannelse som sosiolog.

Arabella Nuila, som er utdannet psykolog, er nyansatt i HeSo. Hun har erfaring fra helsefremmende arbeid, utdanning, reproduktiv helse og barns utvikling i England og Mellom-Amerika. Hun har arbeidet ved Psykososialt senter for flyktninger med psykologisk rådgivning ved traumer og personlige kriser.

Cindy Greer, spesialist i offentlig helse, er ansatt ved HeSo. Hun har erfaring fra sykdomsforebyggende arbeid, utvikling av helsesystemer og internasjonal humanitær bistand. Greer har arbeidet mye med flyktninger og internt fordrevne, opplæring og kapasitetsbygging, prosjektledelse og med lokale organisasjoner som partnere, særlig i Asia. Hun har tidligere arbeidet for ulike ikke-statlige organisasjoner (bl.a. Flyktningerådet) og i det amerikanske bistandsdirektoratet USAID.

Paul Richard Fife, lege, er ansatt i HeSo. Han har bred erfaring fra policyarbeid, samt planlegging, implementering og evaluering av helse-programmer i Afrika og Asia, med vaksiner som spesialområde. Han kommer fra UNICEF hvor han har arbeidet åtte år i Eritrea, Kambodsja og New York, senest som senior-rådgiver i programavdelingen.

Silje Sjøvaag Skeie (28) er ansatt hos Norges Fredsråd. Sjøvaag Skeie har hovedfag i pedagogikk, med fordypning i utviklingskommunikasjon. Hun har studert hvordan kommunikasjonsstrategien Entertainment-Education brukes i Vietnam, for å øke barns bevissthet rundt likestilling og barns rettigheter. Som skoleverkstedkoordinator i NFR jobber hun med å utarbeide et opplegg for deltagende fredsundervisning.

Andreas Poppe (30) er for tiden ansatt i Norges Fredsråd. Poppe har hovedfag i flerkulturell og utviklingsrettet utdanning, med fokus på integrering av kulturelle minoriteter i den norske skolen. Som prosjektleder for fredsundervisning i NFR, utarbeider og kvalitetssikrer han pedagogiske fredsaktiviteter.

Synne Putri Solstad (26) jobber nå som arbeidsgruppekoordinator hos Norges Fredsråd. Stillingen innebærer nettverksbygging, informasjonsarbeid og koordinering av ulike aktører og arrangement innen fredsbevegelsen. Hun har en mastergrad i freds- og konfliktløsning fra Spania, der oppgaven hennes omhandlet maktrelasjoner og kjønnsperspektiv inne internasjonal adopsjon.

Joyce Aquarina Weridity (Arien) (32) er Norges Fredsråds seminar-koordinator. Arien står for informasjonsarbeid for Peace Academy, i tillegg er hun hovedansvarlig for seminarer. Hun har vært i Norge i 6 år, og er opprinnelig fra Indonesia. For tiden studerer hun global forståelse på Høgskolen i Oslo.

Kirsten Hammelbo tiltrådte 25. august som underdirektør og leder av Enhet for personalutvikling og planlegging, som ligger under Personalseksjonen i Utenriksdepartementet. Hun kommer fra Norges Rederiforbund der hun har arbeidet som rådgiver de siste par årene. Hammelbo har tidligere arbeidet

ti år i Utenriksdepartementet, og vært utestasjonert i Hong Kong og Roma. Hun har bakgrunn som siviløkonom.

Elizabeth S. Lingjærde (42) er ansatt som kommunikasjonsjef i CARE Norge. Lingjærde kommer fra en stilling som PR- og informasjonskonsulent og frilansjournalist. Tidligere har hun blant annet jobbet som journalist og redaktør i Gutenberg Media og som journalist, researcher og reporter i Executive Channel og Ingress TV. Hun har også vært produksjonsleder i TV2 og salgssjef i Norges Varemesse. Lingjærde er utdannet siviløkonom

Odd-Egil Andhøy, ambassadør i Elefentkysten, utnevnes i tillegg til ambassadør i Ouagadougou, Burkina Faso.

Ekspedisjonssjef **Jorunn Mæhlum** utnevnes til ambassadør i Dar es Salaam med tiltredelse fra det tidspunkt Utenriksdepartementet bestemmer.

Arild Retvedt Øyen, ambassadør i Zambia, er i tillegg utnevnt til ambassadør i Brazzaville, Kongo.

Neste **bistandsaktuelt** utkommer ca. 21. november

Får pris for arbeid mot guineaorm

Karl Evangs helseopplysningspris er tildelt allmennlegen **Anders Seim**, skriver Statens Helsetilsyn i en pressemelding. Seim får prisen for sitt mangeårige arbeid med å utrydde sykdommen dracunculiasis – en smertefull og invalidiserende sykdom som skyldes guineaorm. I 1980-årene oppsto det mer enn tre millioner nye tilfeller av dracunculiasis årlig. Sykdommen er nå redusert med 98 prosent, og finnes bare i 12 land. Det kan bli den neste sykdommen som helt utryddes ved folkeopplysning og enkle tiltak for å hindre smitte, heter det i pressemeldingen.

Svar
hvem? hvor? hva i all verden?

1. Enrique Bolaños
2. Den iranske menneskerettighetsforkjemperen Shirin Ebadi
3. Risdyrking
4. En ørkennomade
5. São Paulo
6. Nederlandsk
7. Siam
8. Quito
9. Tse-tse-fluen
10. Madagaskar
11. Islam
12. Gjenvolgt president i Rwanda
13. Jonas Gahr Støre
14. Templer
15. Victoriasjøen
16. Ekvator
17. Karri-retter
18. Palme
19. Rial
20. Vest-Pakistan og Øst-Pakistan (Bangladesh).

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
15-19: Verden trenger deg.
10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.
5-9: Ikke så verst.
1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

rettelse

«Lagos» oppga vi som riktig svar på spørsmålet om hovedstaden i Nigeria i siste spørrespalte. Men nei, Lagos er ikke lenger hovedstad. Det er Abuja, og slik har det vært siden 1992.

FOTO: INGER A. HELDAL

FOTO: PER KR. LUNDEN

FOTO: INGER A. HELDAL

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av 3. verdens spørsmål? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utvikling, om de mange små skritt for å unngå sultkatastrofer og krig, om vanlige mennesker som gjenvinner troen på fremtiden? Vil du gjerne følge med i de bistandspolitiske og bistandsfaglige debattene? Nå har du muligheten.

... **JA**, jeg vil ha et gratis-abonnement på Bistandsaktuelt.

Navn:.....

Adresse: .....

Postnr./sted:.....

SENDES TIL: **bistandsaktuelt**,

NORAD, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.com

– Fri oss fra batikk og bongo

Mosambikisk kunstner mener Vesten hindrer kulturutvikling

MAPUTO (b-a): Kulturutvekslere fra Vesten er ikke interessert i hva afrikanske artister har å by på av opera, klassisk musikk og samtidskunst. En ny form for kolonialisme, mener Mosambiks mest anerkjente kunstner, Malangatana Ngwenya.

• I MOSAMBIK: SILJE BERGGRAV

KULTUR

– Mosambikiske kunstnere har masse å by på innenfor samtidskunst, musikk og litteratur. Du finner artister her som synger opera og utøver klassisk musikk. Selv er jeg glad i å eksperimentere med moderne kunstformer. Men hver gang jeg skal stille ut bilder i Vesten, får jeg beskjeden: «Malangatana – vi foretrekker afrikansk kunst. Vis oss heller de naivistiske, mytologiske bildene dine.» Derfor får jeg aldri stille ut ved siden av europeiske kunstnere, men henvises til museer for afrikansk eller mytologisk kunst, beklager han.

Det samme mener han er tilfelle når kunstnere ber om støtte fra utenlandske givere til å sette opp forestillinger med klassisk musikk.

– Nevner vi fioliner og piano, blir vi bedt om å lage noe med marimba og trommer i stedet. Vesten aksepterer ikke at afrikanske land vokser opp som kulturnasjoner og utvikler mer avansert kunst. Dere nekter oss å ta del i kulturformer og teknologi der dere selv er langt framskredne. Dette er rett og slett en annen form for kolonialisme, mener Malangatana.

Ønsker symbiose. Den fargerike og karismatiske kunstneren understreker at det ikke betyr et brudd med

Den kjente mosambikiske kunstneren **Malangatana Ngwenya** mener en kulturell «nykolonisering» hindrer afrikansk utvikling.

FOTO: SILJE BERGGRAV

egen kulturell bakgrunn om afrikanske kunstnere tar opp i seg elementer fra Vesten.

– Vi trenger en symbiose. Vi trenger utveksling, kunnskap og fremskritt også innenfor kultur. Jeg

glemmer ikke hvor jeg kommer fra, selv om jeg moderniserer uttrykksformen min. Afrikansk kunst stagnerer hvis eksporten begrenser seg til batikktrykk, treskulpturer og etnisk musikk, sier han.

Kunstneren tror mange afrikanske land sliter med å få vist fram sine positive sider for resten av verden.

– Jeg har flere ganger hatt journalister på besøk som jeg har tatt med for å se lokal kultur og folkløse. De har sagt til meg: «Ta oss heller med til slummen, vi vil se hvordan folk bor, vi vil se fattigdom». Det er synd at dere ikke får øynene opp for alt vi har å gi.

Kjent problemstilling. Gavin Jantjes, kunstnerisk direktør ved Henie Onstad Kunstsenter og selv maler fra Sør-Afrika, er godt kjent med Malangatanas problemstilling.

– Opplevelsen av ikke å nå fram med samtidskunst, har jeg hørt fra flere afrikanske kunstnere, og jeg vet at det stemmer, for jeg har selv opplevd det. Det skyldes mangel på kunnskap om hva som finnes av samtidskultur i den tredje verden. Mange kuratorer synes også den «etniske» kunsten appellerer mer. Det gjør arbeidet vanskelig for kunstnerne, fordi de føler seg presset til å lage det som forventes, ikke det de føler for. Hele kulturen lider, mener Jantjes.

– Er det vestlige kurators ansvar å utvikle tredje verdens kunst?

– Kuratorer og gallerier i Europa har verken et ansvar for å utvikle, promotere eller selge tredje verdens kunst. Men de har et ansvar for å skaffe seg kunnskap om hva som foregår, og vise det fram på samme måte som de stiller ut andre kunstnere, sier Jantjes, som selv har stilt ut flere afrikanske samtidskunstnere.

Sport for alle i Afghanistan

Mindre enn to år etter Talibans fall har den afghanske regjering satt sport på dagsordenen. Kvinner og barn har høy prioritet, men det mangler kvalifiserte instruktører.

• BERIT MÜHLHAUSEN

Etter 23 års krig og Talibans anstrengte forhold til så vel kvinner, som fysisk aktivitet, er idrett og sport langsomt på vei tilbake inn i det afghanske samfunn. Viljen til å gjenoppbygge en aktiv idrettssektor eksisterer, men landet mangler kvalifiserte instruktører og faglig ekspertise.

AFGHANISTAN

”

For jenter og kvinner vil idrett kunne bidra til økt deltakelse i lokalsamfunnet.

Stig Traavik, seniorrådgiver for den afghanske olympiske komité, ANOC.

– Idrettssektoren er som andre deler av afghansk sivil samfunn sterkt skadeskutt. Det finnes svært få aktiviteter for barn, spesielt utenfor de store byene, sier Stig Traavik.

Den tidligere nestlederen ved den norske ambassaden i Kabul har nettopp tiltrådt en stilling som seniorrådgiver for den afghanske olympiske komité, ANOC.

– En viktig grunn til å støtte idrett i Afghanistan er at myndighetene har gitt klart uttrykk for at idretten er et prioritert område, sier Traavik.

Med tittelen «Sport for alle i Afghanistan» var en konferanse i fjor det offisielle tegnet på at gjenoppbyggingen har nådd en fase der det er overskudd til å tenke på andre

ting enn de millioner av flyktninger som det siste året har vendt tilbake – eller på akutte løsninger i en statsadministrasjon, som for bare halvannet år siden lå i ruiner. Afghanistans president, Hamid Karzai, ønsker å bruke idrett som et verktøy til forsoning og gjenoppbygging av freden, samt for å styrke lokalsamfunnet.

– Når det gjelder jenter og kvinner, vil idrett med dette kunne bidra til økt deltakelse i lokalsam-

funnet, og gi en første erfaring med å organisere og ta beslutninger, sier Stig Traavik.

Men med en hel generasjon, spesielt av kvinner som ikke har hatt adgang til å dyrke sport, er det langt fra alle skoler som har kvalifiserte instruktører til å samle og trene et skolelag.

En av Traaviks viktigste oppgaver er derfor også å forsøke å tiltrekke og koordinere organisasjoner og idrettsinstruktører som kan bistå arbeidet.

– Det er et stort behov for frivillige som kan arbeide for kortere perioder med å lære opp afghanske instruktører, sier han.

Interesserte kan kontakte Traavik på: stig@traavik.no.

Stig Traavik.